

NEŽINOMAS XIX a. PRADŽIOS RANKRAŠTIS LIETUVIŲ IR LENKŲ KALBOMIS

A. KAUPUŽA¹

Kijeve, Ukrainos TSR Valstybinėje viešojoje bibliotekoje² yra XIX a. pradžios rankraštis italų, lietuvių ir lenkų kalbomis. Tai 40 cm×25 cm dydžio sąsiuvinis, kuriame yra šeši sunumeruoti lapai. Popierius su 1808 m. vandens ženklais. Vieno eilėraščio antraštėje nurodyti 1810 metai. Visas sąsiuvinis prirašytas vieno žmogaus ranka. Jame yra šie tekstai:

1) pilnas prologo tekstas Torkvato Taso dramai „Aminta“ italų k.— „Prologo. Amore in Abito Pastorale“ (91 eilutė);

2) šio prologo antraštė lietuviškam ir lenkiškam vertimams: „Rymy z Włoskiego Języka Autora Torkwatta Tassa na Język Polski i Żmudzko-Litewski przetłómaczone przez Józeffa Xiążęcia Giedroycia Biskupa Żmudzkiego y Kawalera Orderowego akademye Żmudzko Litewskie przez WJP-a Dyonizego Paszkiewicza Regenta Grodzkiego Powiatu Rosińskiego dobrane. Roku 1810“;

3) Giedraičio lietuviškas prologo vertimas eilėmis (96 eil.) — „Kupidyas Piemienu Rubose“;

4) to paties J. Giedraičio nerimuotas prologo vertimas į lenkų kalbą (91 eil.) — „Kupidyn w Odzeniu Pasterskim“;

5) nežinomo autoriaus eilėraštis lietuvių kalba (154 eil.) — „Iszpazyninus Sunkibies ir Skaudzie Kientimo Walszcziaus Miesto Kauno nog sawo Ponu“;

6) nežinomo autoriaus eilėraštis lenkų kalba (214 eil.) — „Za Naznaceniem z Seymu Wielkiego Warszawskiego Administracyi tymże Administratorom podane Wyznanie Ciężarów y bolesnego Cierpienia Włości Kowieskiey od Swoich Panow“.

7) nežinomo autoriaus eilėraštis lietuvių kalba be antraštės (pažymėta „Wiersz Drugi“), su ekspozicija, parašyta lenkiškai (145 eil.) — „Włościanin Mieyski Łuczynski, Będnarz Znajomy wszystkim Mieszczaninom często potrzebowany do Naczyń Browarnych, ażąd zpułfalonny, rubaszny gadatliwy (:aniejako zpokrewniony z Familią Pożerów także Włescian, zktorych ieden przyięty do Mieszczaństwa, zasiada w Magistracie Pisarzem:) będąc w Kownie na Targu, trafił na Mieyską Kierę³, tojest Seymiki czyli Elekcyą, swoje więc Widoki, Zdarzenia, Obchod Seymikow, powróciwszy do Domu opowiada Domownikom Swoim, idalszym

¹ Rankraštį aptiko, spaudai paruošė ir jam įvadą parašė A. Kaupuža. Lietuviškų tekstų tarmės analizė ir jų vertimas į lietuvių literatūrinę kalbą yra A. Girdenio.

² Рукописное отделение Государственной публичной библиотеки УССР, I, 5805.

³ Literatūrinėje kalboje žodis „Kiera“ nevartojamas. „Mažoji lenkų tarmių atlaso“ (esancio Krokuvoje, Lenkų Mokslo Akademijos dialektologijos sektoriuje) kartotekoje jis aiškinamas taip: „Kiera — pijatyka, kierny — pijany“.

Sąsiadom, z niektórymi Uwagami, Satyrycznie w Dodatkach przystosowanemi“.

Į Kijevo viešąją biblioteką rankraštis pateko iš Kijevo universiteto (tą rodo antspaudas „Bibliotheca Universitatis St. Vladimiri“). O šis jį gavo veikiausiai 1835, 1840 arba 1841 metais, perduodant knygas ir rankraščius iš 1832 metais uždaryto Vilniaus universiteto. M. Brenšteinas studijoje „Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie do roku 1832-go“ nurodo, kad tarp perduotų Kijevo universitetui fondų buvo 41 rankraštis iš Vilniaus universiteto profesoriaus Ignato Oldakovskio rinkinio⁴.

Išgabenamų į Kijevo universitetą knygų kataloge, kuris yra Lietuvos TSR Centriniam valstybiniam istoriniame archyve, jokių nurodymų apie mus dominantį rankraštį nėra⁵. Galima spėti, kad šis nedidelis sąsiuvinis tiesiog nebuvo įrašytas.

Sąsiuvinio turinį sudaro dvi atskiros dalys: 1) vertimai iš Taso, 2) du satyriniai eilėraščiai lenkų ir lietuvių kalbomis; pirmasis jų parašytas dviem kalbomis, bet jo lietuviškasis tekstas šiek tiek trumpesnis; ant-rasis — tik vien lietuvių kalba.

Apie J. Giedraičio atliktus Taso kūrinių vertimus ir D. Poškos bendradarbiavimą su J. Giedraičiu sužinome iš vertimų antraštės: „Rymy z Włoskiego Języka Autora Torkwatta Tassa na Język Polski y Żmudzko-Lilewski **przetłómaczone** przez Józefa Xiężęcia Giedroycia <...> przez (...) Dyonizego Paszkiewicza <...> **dobrane**. Roku 1810“.

D. Poškos bendradarbiavimo laipsnį sunku nustatyti. Poškos raštų paruošėjai, remdamiesi eiliuotais jo laiškais Giedraičiui, spėja, kad jis tik taisė J. Giedraičio vertimą⁶.

E. Volteris jau buvo paskelbęs Torkvato Taso pastoralinės dramos „Aminta“ vertimo į lietuvių kalbą pirmąsias 19 eilučių⁷. Dabar aptikta-me rankraštyje randame išversto prologo likusias 72 eilutes.

Prieš lietuvišką ir lenkišką tekstus yra itališkas tekstas. Itališkajame. palyginus su dviem šios dramos leidimais (XVIII a. galo ir XIX a. pradžios⁸), randama nemaža netikslumų, pavyzdžiui:

Taso tekste

Rankraštyje

1. E le folgori eterne	1. Edi folgori eterni	(9 eilutė)
2. vana ed ambiziosa	2. Vena ed ambiziosa	(17 eilutė)
3. Se ben ho volto fanciullesco	3. Se ben ho volto fanciullesco	
ed atti	ed arti	(24 eilutė)
4. Della gente minuta	4. Delle genti minute	(32 eilutė)
5. Non però disarmato	5. Non pero disarmato	(46 eilutė)
6. è la mia face	6. e la mia face	(47 eilutė)
7. ...il coro di Diana	7. ...il cordo di Diana	(55 eilutė)
8. Sequiva nelle caccie	8. sequiva nelle accie	(61 eilutė)

Kitokia yra rankraščio skyryba, daiktavardžiai dažnai rašomi didžiąja raide, jungtukai kai kur suplakti su kitais žodžiais.

Lenkiškasis prologo vertimas literatūriškai neapdorotas, pažodinis.

Tuo metu, kai J. Giedraitis vertė, lenkų literatūroje jau seniai buvo domimasi Taso kūryba, jau buvo išėję keletas jos vertimų. Prasidėjo tie vertimai žinomam klasikiniui „Išvaduotasis Jeruzolimas“ vertimu, kurį

⁴ p. 91 ir 134 (išnaša 142).

⁵ Каталог книгм хранившимся в библиотеке бывшего имп. Виленского Университета и переданных в ведомство имп. Университета св. Владимира, ЦГИА Лит. ССР, ф. 567, оп. 2, ед. хр. 3822.

⁶ D. Poška, Raštai, Vilnius, 1959, p. 693.

⁷ Mitteilungen der Litauischen litterarischen Gesellschaft, Heft 21, IV 3, Heidelberg, 1896, p. 307—308.

⁸ 1. Aminta favola boschereccia di Torquato Tasso ora per la prima volta alla sua vera lezione ridotta, Crisopoli MDCCXXXIX.

2. Aminta Favola boschereccia di Torquato Tasso, Parigi, MDCCCXIII.

1618 metais atliko pirmasis Taso vertėjas į lenkų kalbą Petras Kochanovskis (1566—1620). XVII amžiuje Taso poemą „Aminta“ kanclerio Andriaus Osolinskiego teatrui išvertė Jonas Andrius Morštinas (1613—1693), tačiau apie šį vertimą težiноjo tik tie, kurie buvo matę dramą scenoje arba buvo skaitę patį vertimo rankraštį⁹. XVII a. viduryje atsirado dar vienas anoniminis „Amintos“ vertimas, bet jis iki šių dienų tebėra rankraštyje¹⁰.

Taigi, nors XIX a. pradžioje jau buvo du lenkiški „Amintos“ vertimai, tačiau Giedraitis negalėjo pasinaudoti nė vienu iš jų, nes jie abu liko neišspausdinti. Neaišku, ar Giedraitis nesugebėjo lenkiškai perteikti grakščių ir muzikalių Taso eilių, ar neturėjo tokio tikslo, laikydamas lenkišką tekstą tik priemone lietuviškam vertimui. Šiaip ar taip apie literatūrinę lenkiško vertimo pusę nėra ko ir kalbėti. Galima tik tai pažymėti daugelyje vietų skirtingą palyginti su Morštino vertimu originalo interpretavimą.

Morštinas vertė:

A młodszej braciej mojej i czeladzi
Dozwala lasow, i nad pasterskimi
Pastwić się sercy niepołerownemi. (22—24 eil.)¹¹
(20—23 Taso eil.)

Giedraitis vertė:

I tylko zpospolitemi Posłańcami mojemu
Moją Młodszą Bracią, być mnie dozwala
Mieszkac w lasach y doświadczac Oręza, mnie broni
Na grubych Piersiach. (20—23 eil.)

Morštinas vertė:

Dlategoż często, nie przed jej rządami
Bo tych nie słucham, ale przed prośbami,
Które u syna siła wywódz mogą,
Nieraz uciekam, i często w ubogą
Uchodzę chatkę, i często się lasem.
Gęstym ukradam. (31—36 eil.)¹²
(28—32 Taso eil.)

Giedraitis vertė:

Mimo tego częstokroć kryjącsię y unikając
Władzy której nade mną niema; ale Prośby
Które mają moc, Zaniesione od natrętney Matki
Schronienie w Lasach y Chalupach
Ludzi prostych. (28—32 eil.)

Morštinas vertė:

Więc, żebym więcej miał czasu do tego,
Wmieszam się w tańce koła pasterskiego. (73—74 eil.)¹³
(68—69 Taso eil.)

Giedraitis vertė:

I dla dokończenia tak pięknego Dzieła według
mojej wielkiej żręczney
Póydę mieszać się pomiędzy tłuszcze
Pasterzy ubranych... (68—69 eil.)

⁹ Roman Pollak, Tasso w Polsce.—Kwartalnik neofilologiczny, rocznik 11, zeszyt 1—4, Warszawa, 1955, str. 22.

¹⁰ Ten pat, p. 23.

¹¹ Jan Andrzej Morsztyn, Poezye oryginalne i tłomaczone, Warszawa, 1883, str. 376.

¹² Ten pat, p. 376.

¹³ Ten pat, p. 378.

Morštinas vertė:

I tam wyprawię dzieło tak subtelnie,
Ze go i oko nie dojrzy smiertelne. ¹⁴ (77—78 eil.)
(74—75 Taso eil.)

Giedraitis vertė:

I w tem mieyscu prawie
Ktorego widzieć niemoże oko niesmiertelnych. (74—75 eil.)

Lietuviškas tekstas savo turiniu atitinka lenkišką pažodinį vertimą.

* * *

Abu čia skelbiami satyriniai eilėraščiai priskirtini XVIII a. pabaigai. Tai rodo pirmoji šių eilėraščių lenkiška antraštė ir tekste minimos pavardės. Pirmoji satyra galėjo būti parašyta ketverių metų seimo laikotarpiu, antroji — šiek tiek vėliau. Spėjant galima remtis šiais faktais:

1. Ketverių metų seimo amžininkai vadino jį „didžioju“ („Wielki“). Antraštėje skaitome: „<...> z Seymu Wielkiego Warszawskiego <...>“

2. 1791—1792 m. buvo labai pagyvėjusi publicistinė veikla. Kaip tik tuo laiku pasirodo ypač daug pamfletų ir satyrinių eilėraščių, išeina daugybė brošiūrų, straipsnių, straipsnelių, „kurių autoriai griebėsi plunksnos lūžio momentu“ ¹⁵.

3. Pagrindiniai eilėraščių datavimo šaltiniai yra Kauno Magistrato knygos, esančios LTSR CVIA.

Pirmajame eilėraštyje (3—4 eil.) sakoma, kad Eseno, kuris „piovęs valstiečius be peilio“, jau nebėra valdžioje. Iš magistrato knygų sužinome, kad Esenas 1791 m. burmistro pareigas ėjo laikinai ¹⁶. Tiesa, yra nurodymų, kad Esenas ir nuo 1786 m. balandžio mėn. iki 1787 m. vasario 18 d. buvo burmistru ¹⁷, bet eilėraščiuose neminimi kiti to laikotarpio burmistrai — Abramavičius ir Krapickas (Krapickas, kaip rodo magistrato knygos, burmistravo po 1786 metų ir buvo pajuokiamas vaitu ¹⁸).

Lenkiškame tekste pasakyta:

Burmistrz Lantwoyt Długolytki. (117 eil.)

Lietuviškame:

Kryžanauskas Ilgarietis. (81 eil.)

Magistrato knygos rodo, kad Kryžanauskas, būdamas 1790—1791 m. burmistru, taip pat buvo ir Kauno lantvaitu ¹⁹.

1788—1792 metais Kaune burmistrais paeiliui buvo: 1788 — Kalovas ir Kazlauskas ²⁰, 1789 m. — Kazlauskas ²¹, 1790—1791 m. — Kryžanauskas ²², 1792 m. — Kalovas ²³.

Visi jie pajuokiami pirmajame eilėraštyje. Burmistro Kalovo charakteristiką patvirtina ir archyviniai duomenys. Pirmajame eilėraštyje apie jį sakoma:

Koleją wiezlismy Klody
Dom z nich piękny wybudował
Nam zapomoc podziękował
I Szarwarek odrachował. (101—104 eil.)

¹⁴ Jan Andrzej Morsztyn, Poezye oryginalne i tłomaczone, Warszawa, 1883, str. 378.

¹⁵ Historia Polski, tom 2, część 1, Warszawa, 1958, str. 2.

¹⁶ LTSR CVIA, SA, Nr. 13875, l. 411.

¹⁷ Ten pat, Nr. 13805, l. 246. Už šiuos duomenis aš dėkinga R. Jasiui.— A. K.

¹⁸ Ten pat, Nr. 13874, l. 523, l. 607, 696, 832, Nr. 13875, l. 5.

¹⁹ Ten pat, Nr. 13874, l. 91, 93, 121, 132.

²⁰ Ten pat, Nr. 13874, l. 696, 836.

²¹ Ten pat, Nr. 13875, l. 5, 104.

²² Ten pat, Nr. 13875, l. 196, 298, 330.

²³ Ten pat, Nr. 13875, l. 538.

Iš bylos Nr. 13805 sužinome, kad Kalovas 1788 m. tikrai turėjo nemalonomų, nes vertė valstiečius dirbti savo reikalams²⁴.

Toliau eilėraštyje (31—32 eil.) minimas Faberas:

Faber krewny Burmistrzowy
Sędzia był dla Nas surowy

Iš magistrato knygų sužinome, kad Faberas 1792 m. buvo tarėju ir teisėju²⁵.

Antrasis eilėraštis parašytas, praėjus veikiausiai 6—7 metams. Pirmajame eilėraštyje apie burmistrą Kalovą kalbama kaip apie jauną vyrą:

Bez Zenny wesoly młody. (95 eil.)

Antrajame eilėraštyje jis jau patyręs burmistras, ėjęs tas pareigas ir anksčiau. Tai, kad kalbama apie tą patį Kalovą, patvirtina ir vardas. Antrajame eilėraštyje skaitome:

Asz matant Pona Daniela
Sawo Pirsztus buwau iszkiela (124—125 eil.)

Magistrato knygos fiksuoja tą patį Kalovo vardą — Danielius²⁶.

Tekste sakoma, kad Kalovas nebe pirmą kartą išrenkamas burmistru:

Pons Kalowas gjaras buwo
Ir dabar szczesties niezuwa. (138—139 eil.)

Magistrato knygos patvirtina, kad Kalovas pirmą kartą burmistru buvo 1787—1788 m.²⁷, antrą kartą — 1792 m.²⁸, 1796 m. ir 1798 m.²⁹

Apie kurių metų rinkimus, ar apie 1796 ar 1798 m., kalbama antrajame eilėraštyje, sunku pasakyti. Reikia manyti, kad apie 1798 m. rinkimus, nes eilėraštyje minimas Požėros pakilimas.

Grażey Raszto isimoko
Auksztęy Pažėra paszoko. (59—60 eil.)

Magistrato knygoje Motiejus Požėra minimas 1796 m. raštininku, o 1798 m. — teisėju³⁰. Antrojo eilėraščio aukštesnis literatūrinis lygis taip pat rodytų, kad eilėraštis parašytas vėliau, nei pirmasis. Autorius (manome, kad abu eilėraščius parašė vienas žmogus), parašęs pirmąjį eilėraštį, reikia manyti, per 6—7 metus daug rašė lietuviškai. Jeigu pirmajame eilėraštyje jis dažnai meniniu požiūriu buvo bejėgis, tai antrajame eilėraštyje išryškėja literatūrinis įgudimas. Galima net nurodyti kai kurias sąmoningai panaudotas menines priemones: pavyzdžiui, pakartojimą, kuris, liaudies priedainių maniera, pabrėžia pagrindinę mintį. Ypač ryškus toks pakartojimas antrajame eilėraštyje:

Prastas Zmogus nepažisti
Kurie jodi, kurie czysti. (87—88 ir 113—114 eil.)

²⁴ LTSR CVIA, SA, Nr. 13805, l. 99—100. Už šituos duomenis aš dėkinga R. J a s u i.

²⁵ Ten pat, Nr. 13875, l. 538, 543.

²⁶ Ten pat, Nr. 13875, l. 538.

²⁷ Ten pat, Nr. 13874, l. 522, 609, 696.

²⁸ Ten pat, Nr. 13875, l. 538.

²⁹ Ten pat, Nr. 13877, l. 36, 600.

³⁰ LTSR CVIA, Nr. 13874, l. 248; Nr. 13877, l. 600.

Aforistinis trumpumas kai kuriose eilutėse primena patarles:

Kas tēy Cziudas, kas tēy Diwas
Nie matisiu koley giwas. (2, 31—32 eil.)

Tikras Maynas padaritas
Piarnay Wienas Szimiat kitas. (2, 111—112 eil.)

Kampie siedint niezinosi
Ka ant Swieto bie diejosi (2, 142—143 eil.)

Ir praboczik wisus cziudas
Sawi Ponay layko Sudus (1, 101—102 eil.)

Autorius pagyvina kūrinių, įvesdamas tiesioginę kalbą:

Greytey kłopie, dok arielkos
Pilna Śtikła isz Butelkos (1, 45—46 eil.)

Ey sako nūlups mums Skura (2, 24 eil.)
Eymie Ir mias Paziureysim (2, 22 eil.)

Ypač reikia atkreipti dėmesį į antrojoje satyroje vykusiai įvestą personąžą, kurio replikos ir reagavimas sustiprina pasakojimo įspūdį, pabrėžia įvykių komiškumą ir absurdiškumą: tai — žentas Juras.

Po groteskinio aprašymo seka Juro pergyvenimai: „Trywaga paemie Jura“ (2, 23 eilutė), „Juras isz baymies sukayto“ (2, 42 eilutė), „Diwiasi mana Jurgus“ (2, 84 eilutė).

Literatūriškai itin pavykęs rinkinių aprašymas pateikiamas ne nuolatinio jų dalyvio, bet kaimo kubiliaus Lučinskio požiūriu: jam viskas atrodo kaip nesuprantamas farsas.

Antrasis eilėraštis labai dinamiškas. Dažnos yra gyvai pavaizduotos žanrinės scenelės, kurios kupinos humoristinių situacijų.

Siekdamas sustiprinti komiškumą ir satyriškai pašiepti, autorius išskaičiuoja tariamas, aiškiai beprasmiškas priežastis, dėl kurių atmetami kandidatai į teisėjus:

Wienam rado tą przicinia
Kam sako dengie plikinia (2, 91—92 eil.)
Triaczias kol Raszto niemoka
Ir nienuima Szlafroka (2, 99—100 eil.)
Pienktas Kudlus girbiniotas (2, 107 eil.)

* * *

Pirmajame eilėraštyje, kur socialinių motyvų daugiau, negu antrajame, realistiškai vaizduojama Kaunui priklausiusiuose kaimuose gyvenusių valstiečių priespaulda.

1508 metais Kaunas, kaip magdeburgiškas miestas, gavo žemės, miško ir palivarką; 1540, 1766 ir 1768 m. šios Kauno miesto teisės buvo dar kartą patvirtintos³¹. Kaunui priklausiusieji kaimai išskaičiuojami archyvuose dokumentuose. 1731 m. surašyti šie kaimai: Dygry, Noviniki, Givė, Jankuny, Rimkuny, Zastavė, Luišinki; 1776 metais („Taryffa lustratorska podatku podymnego z powiatu kowieńskiego <...>, 1776 <...> Włośc Freydowska miasta JKMSi Kowna) — Dwor Freyda, Zastawce, Szygiszki, Korkozy, Pojezie, Słobodnikow na Pniu, Kempiszki, Podaynupie, Dygry, Degimie, Uszkapie, Mitkuny, Srodbudzie, Na Pniu Słobodnik 11, Pożery, Cisowa góra, Budzisko, Weywery, Giwie, Mazgiszki, Pwarkiszki, Januccie, Pod Alexoty Mieszkańców na Ogrodach“³².

³¹ Słownik geograficzny Królestwa Polskiego <...> tom IV. Warszawa, 1883. str. 526, 529.

³² Taryffa lustratorska podatku podymnego <...> 1776 <...> CVIA, SA. 3313. str. 14. Už šiuos duomenis esu dėkinga R. J a s u i.

Žečpospolitos valstiečių sunkia padėti domėjosi progresyvūs XVIII a. lenkų rašytojai ir publicistai. Apie tai dažnai jau nuo pirmųjų savo numerių (1765) pasisakydavo žurnalas „Monitor“. Apie sunkią valstiečių būklę rašė savo komedijose F. Bogomolecas, poezijoje — I. Krasickis ir A. Naruševičius. Truputį vėliau apie valstiečių padėtį kalbėjo S. Staškas („Przestrogi dla Polski“, 1790 m., sausio mėn.), F. Jezerskis, H. Kolontajus, U. J. Niemcevičius³³. XVIII a. rašytojai toliau puoselėjo ankstesniųjų, XVI ir XVII amžių tradicijas. Valstiečių padėtis buvo centrinis ir vienas iš svarbiausių ir opiausių feodalinės Lenkijos—Lietuvos valstybės klausimų. Todėl savaime suprantama, kad tokia aktualioji problema tam tikru laipsniu atsispindėjo ir negausiuose miestietiškos literatūros kūriniuose. Daugiausia gyvenimiškų realiųjų galėjo pavaizduoti valstietiškos kilmės autorių parašyti eilėraščiai. Tačiau valstietiškoji rašytinė poezija atsirado tik XIX amžiuje, nes ankstesnės gyvenimo sąlygos neleido vystytis liaudies talentams.

Tokiomis sąlygomis kiekvienas naujas miestietiškosios literatūros kūrinys turėjo kelti susidomėjimą.

Iki šių dienų lenkų mokslineje literatūroje buvo paskelbti tik trys eiliniai tokios miestietiškosios literatūros kūrinių, vaizduojantieji valstiečių priespaudą ir išnaudojimą.

1910 metais J. Kalenbachas paskelbė anoniminę visuomeninio-buitinio turinio satyrą „Lament chłopski na pany“³⁴, parašytą XVII a. viduryje.

Ketverių metų seimo posėdžių metu (1788) pasirodė satyrinis kūrinys „Chłop polski“, kurio rankraštis buvo Krasinskių bibliotekoje³⁵.

M. Piśchowski pateikia dar vieną anoniminį kūrinių — „Lament chłopski“³⁶.

Nagrinėjamoji satyra lenkų literatūroje visų pirma pasižymi tuo, kad joje konkrečiai nurodyta veiksmo vieta ir valstiečių engėjų: vaito, burmistro, teisėjo, girininko pavardės. Tai yra satyrinis pamfletas, turįs konkretų adresatą. Jo pagrindu paimti realūs, konkretūs faktai, kurių kiekvieną galima būtų komentuoti archyviniais dokumentais. Pavyzdžiui, eilėraštyje sakoma:

Jego Władzy Skutek taki
I Kobyły i Rumaki
/: Za pocztowey hasłem dudki
Wpracy mając oddech krótki
Niepojowszy grać tym tonem
Przyplącyli Zycia Zgonem (5—9 eil.)

Šitas eilutes visai suprasti galima tik žinant, kad Esenas vadovavo Kauno paštui ir piktnaudžiavo savo pareigomis³⁷.

Ji skiriasi dar ir tuo, kad pamflete aprašomi ne dvarininkų, o miesto valdininkų prispausti valstiečiai, kurie gyveno miestui priklausiusiuose

³³ M. Piśchowski, Zagadnienia wiejskie w literaturze polskiego Oświecenia, część 2, Warszawa—Wrocław—Kraków, 1963, str. 17—18.

³⁴ Lament chłopski na pany, wyd. J. Kallenbacha, Lwów, 1910.

³⁵ J. Nowak—Dłużewski, Satyra polityczna Sejmu Czteroletniego, Kraków, 1933, str. 177.

³⁶ M. Piśchowski, Obrońcy chłopów w literaturze polskiej, cz. I, Kraków, 1948, str. 26.

³⁷ Už šiuos duomenis esu dėkinga R. Jasui.

kaimuose. Tai savotiška satyrinė burmistrų pasikeitimo kronika. Be burmistrų ir jų tarnautojų charakteristikų, eilėraštyje yra nemaža gyvų ir ryškių žanrinių scenų, pavyzdžiui, groteskinė scena, kaip girtas burmistras po „palaiminimo buteliu“ mala kumščiu žirnius.

A gdy się za Szklanką spocił
Groch z przepłotu garscią młócił (57—58 eil.)

Arba momentas, kai šeiminkė apsimeta, kad džiaugiasi, burmistrai atvykus:

Gospodyni Kurę warzy
Chcąc pokazać jak jest rada!
Ze pan Burmistrz za Stół Siada.
Z tego iednak niekontenta
Iż podobał Jey Cielęta
Nasyciwszy Kaldun Spory
Trzeba Zayrzeć do Komory (60—66 eil.)

Kai burmistras bėga iš neturtingos trobos:

Gdzie zaś Wiesniak przy Ubogi,
Ztamtąd pędko Burmistrz wnogi
Przyjechawszy wszedł do chaty
Czemuż Chłopie niebogaty
Wódki Chłysnął po łbie plasnął
Wraz wychodząc Drzwiami trzasnął (71—76 eil.)

Taip pat valstiečių merginų suviliojimo scena:

I choć Dziewka Jadowita
Młodzica lub Kobita
Zwawie sięgnie drapać oczy
Czyli w ustron gdzie wyboczy
Lecz kiedy ją trwoga dusi
Wszystko podjąć y Znieść musi (eil. 129—134)

Eilėraščio pradžioje ir pabaigoje skelbiama, kad, atėjus į valdžią Slavinskui, Kvickui ir Dekurnai,iskas pagerėsia. Šie fragmentai, matyt, atspindėjo partijų kovą magistrato viduje. Archyvinėse bylose nepavyko surasti žinių nei apie vieną iš jų. 1791 m. burmistras buvo Kryžanauskas, o laikinai — Esenas, 1792 m. — Kalovas³⁸. Galimas dalykas, kad aukščiau minėtiems „geriesiems“ nepavyko patekti į valdžią.

Priespaudos ir duoklių išskaičiavimai, kas tiek daug vietos užima eilėraštyje, yra tipinė priemonė panašių temų kuriniuose.

Palyginkim, pavyzdžiui, fragmentus iš anoniminių raudų su ištraukomis iš mūsų pamfletų:

1. Z ról żyto, jęczmień i owies
Drań nas właśnie jak flak pies. (Lament chłopski)
2. Daj czynsze, strożne, łączne, kurow kilka
Manny, żołędzie, chmieie i orzechy. (Lament chłopski na pany)
1. Takich gości zwykle hasło
Syr, miód, krupa, świeże masło (I, 67—68 eil.)
2. Ręcznik, płótno, cwilich, puchy
Te przekłęte samoruchy
Zabierają gwałtem z chaty (I, 113—115 eil.)

³⁸ LTSR CVIA, SA, Nr. 13875, I. 298, 330, 411; Nr. 13875, I. 538.

3. Co chcą biorą sypią wiozą
Temu Gontow cztery kopy
Temu swinkę lub dwa skopy
Dziesięć Kurcząt iz Kokosza (I, 144—147 eil.)

Ši priemonė charakteringa ir lenkų klasikinei literatūrai, pavyzdžiui, Rejaus „Pašnekesiui“. („Krótka rozprawa między trzema osobami — panem, wójtem i plebanem“.)

1. Dajże czynsz, dajże kokoszy (783 eil.)
2. Dajże sep, sery, gęś, jajca (785 eil.)
3. Bo mu już naspizuj wozy
Daj rydl, siekierę, powrozy
Już idzie jako do żupy
Daj wojenne, syry, krupy (851—854 eil.)

Jų panašumas nerodo tiesioginės įtakos, greičiau panaši tematika paktavo autoriams vienodas priemonės.

* * *

Abu eilėraščiai savo visuomeninėmis-politinėmis realijomis yra visų pirma įdomus istorinis dokumentas. Lietuviškas tekstas, be abejo, atkreips lietuvių kalbos ir literatūros istorikų dėmesį. (Pirmojo eilėraščio tekstas lenkų kalba neturi kurių nors tarminių žymių, ir šiuo atžvilgiu kalbininkas negali sau rasti medžiagos).

* * *

Rankraštis lenkų kalba spausdinamas su visomis originalo ortografinėmis ir skyrybos ypatybėmis. Lietuviško teksto fotokopija pateikiama su transpozicija į literatūrinę kalbą. Tekstą transponavo A. Girdenis.

Vilniaus Valstybinis pedagoginis institutas
Lenkų kalbos ir literatūros katedra

Įteikta
1964 m. balandžio mėn.

Rymy.

* Włotkiego Języka: Autora: Formuła Języka: na
 Język Polski y Lmudsko Litewski przetłumaczony przez
 Józefa Dzięziela Główny wydawca: Lmudski Język: Język
 ten: Odrębnego. a także: ze Lmudsko Litewskiego Języka: w
 Pymnizgo Paszkunika Agendy: Główny wydawca: Język: Język
 Język: Odrębnego. a także: ze Lmudsko Litewskiego Języka: w
 Pymnizgo Paszkunika Agendy: Główny wydawca: Język: Język

KUPIDYN W ODZIENIU PASTERSKIM

- Ktoby temu wierzył, że pod Ludzką postacią
 I pod tem Odzieniem Pasterskim;
 Ukrywał się Bóg? Niewydajesię Bog
 Lesny y z molochu Bogow
- 5 Ale między wielkimi y niebieskimi Naymocniejszy
 Który częstokroć wyrwa z Rąk Marsa
 Krwawy miecz, a Neptunowi
 Burzycielowi Ziemi wielki Troyzab
 I wieczne Pioruny Naywyższemu Jowiszowi
- 10 W tey postaci pewnie y wtem Odzieniu —
 Niełatwo tak pozna
 Wenera Matka mnie, swojego Kupidyna
 Przymuszony byłem od niey uciekać
 I kryć się od niey; ponieważ ona Żąda
- 15 Żebym Ja mną samym y mojami Strzałami
 Stołował się do Jey Zdania, y jakaż Kobieta
 Próżna y Dumna mnie odepchnie,
 Abym między Dwory, Korony y Berła
 I abym tam użył wszelkiej mojej Władzy
- 20 I tylko zpospolitemi Posłańcami moimi
 Moją Młodszą Bracią, być mnie pozwala
 Mieszkać w lasach y dowiadczać Ogrza, mnie broni
 Na Grubych Piersiach, Ja Który niejestem Dzieckiem
 Chociaż mam podobienstwo do Dziecięcia y Układ
- 25 Chcę się Sam Sobą rządzić, tak jak mi się podoba
 Mnie jest, nie Jey dana losem
 Wszchemocna Pochodnia, y Łuk Złoty
 Mimo tego częstokroć kryjąc się y unikając
 Władzy, której nade mną niema; ale Prośby
- 30 Które mają moc, Zaniesione od natrętney Matki
 Schronienie w Lasach y Chalupach
 Ludzi prostych, ona mnie Sledzi,
 Przyrzekając dać temu, któryby Mnie Jey znalazł
 Albo słodkie pocałowanie, albo jeszcze co miłszego
- 35 Jakbym Ja nie miał dać czego w Zamian co dobrego,
 Ktoby Mnie przemilczał, albo Ktoby Mnie od Niey ukrył
 Albo słodkie Buzie, albo co innego miłszego
 Wiem to zapewne przynajmniej, że moje Całowania
 Będą zawsze przynajmniej miłsze Dziewczętom.
- 40 Jeśli Ja co iestem Miłością, Znam się na Miłości,
 Zkąd częstokroć ona mnie na próżno Szuka;
 I wielu Mnie wyjawiać niechęć y milczą,
 Lecz abym jeszcze bardziej był niepoznany z czego
 Znaleśby mnie mogła przez Znaki
- 45 Złożyłem moje Skrzydła, Saydak, Łuk
 Jednakże Ja niebezpieczny tu przychodzę.
 Ze to co się zdaje być Różgą, jest moją pochodnią.
 (: Tak Ja ją przekształciłem:) y cała tchnie
 Niewidzialnym Płomieniem; a ten Pociski

- 50 Chociaż niema Ostrza Złotego
Jest hartu Boskiego, y wkrzesza miłość
Gdziekolwiek się zagnieździ, Ja chcę dziś tem Orężem
Ugodzić y zadać nieukojoną ranę
W Twarde Piersi Nayokrutniejszey Nimfy
- 55 Któraby się mogła Znaydywać w rządzie Służebnic Dianny
Aby zadana Rana Sylwii niebyła mniejsza
(: I takie jest Nazwisko tej dzikiej Nimfy;
Ze ta Sama jest, którey Ja Sam uczynilem,
W miękim Sercu Aminty, będzie już temu wiele lat
- 60 Kiedy Ona młodziuchna; a on młody,
Chodził na polowanie y przechadzki
I ażeby moy pocisk daleko więcej się w niey utkwiał,
Zaczekam póki litość Zmiękczy,
Tą twardą Ostyglłość, którą około Serca,
- 65 Nieci Surowość y uczciwość.
Y Panińskiego Wstydu y Lzy Chwili
Kiedy będzie naybardziej Zmiękczoną rzucę nań grot
Te dla dokończenia tak pięknego Dzieła według mojej wielkiej zręczney
Póydę mieszać się pomiędzy tłuszcze
- 70 Pasterzy ubranych, ykoronowanych
Która już tu Zgromadziła się gdzie w tem celu,
Miescisię w Dniach poświęconych; Zmyslając
Ze jeden jestem z Jch liczby: y wtem mieyscu,
Y wtem mieyscu prawie
- 75 Którego widzieć niemoże oko niesmiertelnych
Te Lasy dziś rozumiejące o miłości
Słyszeć się dadzą w nowym sposobie, [niech] się spieszy
Aby moje Bóstwo było tu przytomne
W Samym Sobie: anie w Swoich Posłańcach
- 80 Wzniecę Szlachetne przedsięwzięcia w grubych piersiach
Oslodzę Ich Języka orzmiennie
Ponieważ gdziekolwiek Ja się Znayduję jest zawsze miłością
Niemney w Pasterzach, jako też w Bohatyrach
I nierówność Stanow
- 85 Jak mi się Podoba porównywan, ytaka jest
Moja naywyższa Chwała y Cud mój wielki
Podobnemi czynić Naydoskonalszym Cytrom.
Wieyskie Fujary; ajesli moja Matka
Ktorasię brzydzi zblakany miedzy Lasy
- 90 Tego niepoznaje y Slepą ona jest, a nie Ja
Którego Slepym bez Winy ślepe pospółstwo nazywa —

Za Naznaczeniem z Seymu Wielkiego Warszawskiego Administracyi tymże
Administratorom podane Wyznanie Ciężarów i bolesnego cierpienia
Włości Kowienskiej od Swoich panów --

Nowe Rządy Zwyczaj nowy
Wyschnie Kaldun Burmistrzowy
Essen³⁹ co nas rznął bez noża
Juz nierządzi, laska Boża

- 5 Jego Władzy Skutek taki
I Kobyły i Rumaki
/: Za pocztowey hasłem dudki
Wpracy mając oddech krótki
Niepojowszy grać tym tonem
- 10 Przypląciły Życia Zgonem
Pan Sławiński⁴⁰ i Pan Kwick?
To nie Essen nie Krapicki

³⁹ Essen, Henryk, 1769 m. buvo tarėjas (Lietuvos valstiečių ir miestelėnų ginčai su dvarų valdytojais, dokumentų rinkinys, d. II, XVIII amžius, spaudai parengė R. Jasas, Vilnius, 1961, p. 232); 1775 m.—patarėjas (CVIA, SA, 13874, l. 91, 93) ir eks-burmistras (13874, l. 125); 1776 m.—burmistras (13874, l. 519); 1791 m.—burmistras (13875, l. 411); 1792 m.—burmistru patarėjas (13875, l. 540).

⁴⁰ Sławiński, Antoni, 1788 m. buvo Kauno pilies regentas. (Lietuvos valstiečių ir miestelėnų ginčai. ..., p. 369).

- Pan Dekurna trzeci wrzędzie
 Przy nich głupi rząd niebędzie
 15 Bo gdzie rozum przewodnikiem
 Wszystko póydzie Kształtnym szykiem
 Mając własny swój dostatek
 Dać dla Zony dać dla Dziełek
 Z Tych trzech Zaden niezapowie
 20 Jak przed czasy Burmistrzowie
 Niepotrzebne Im podarki
 Funty Welny, Zboża miarki
 Gdy Oplatę przyniesiemy
 Wierne Kwity⁴¹ Odbierzemy
 25 Łaska Boża że już przecie
 Wy panować przestaniecie
 Pycha skąpstwo chciwość razem
 Burmistrzowskim są Obrazem
 Wtym widoku Człek Ubogi
 30 Miewał do Nich przystęp drogi
 Faber⁴² krewny Burmistrzowy
 Sędzia był dla Nas surowy
 /: Chłopska Szpyrka⁴³, Chłopskie Jayca
 Tych kto niedał Winowayca :/
 35 Niezasiądzie przy Skowrodzie
 Jak to było dotąd w Modzie
 Mamy Rządcow z pewną Władzą
 Którzy wswóy czas wytchną dadzą
 Rząd Wasz zawsze tak tłómaczy
 40 Dar, Czynsz, Służba — mało Znaczy.
- Burmistrz Kozłowski⁴⁴ bez rogów
 Nieużywał cudzych Bogów,
 Włoscią mieyską łaki kosił
 Orał trzebił, poił prosił
 45 Wtym od innych był oddzielny
 Ze nie dzierca, że rzetelny —
- Choć Nam z Siebie niezawinił
 Wtym iednak trwogi przyczynił
 Złękły się Cieleća i Gąski
 50 Wziół Rząd po nim Apolónski⁴⁵,
 Acz niesrogi i nie straszny
 Lecz głodny i Zbyt rubaszny.
 Odwiedzając swe Włosiany
 Doczesny Burmistrz wybrany
 55 Z ich Obeyścia kontent wielce
 Błogosławił przy Butelce
 A gdy się za Szklanką spocił
 Groch z przeplotu garscią młócił.
 Nimsię więcęcy w Domu zdarzy

⁴¹ Daug konfliktų kilo dėl neteisingo kvitų išdavimo, žr. dokumentų rinkinį. (Lie-
 tuvos valstiečių ir miestelėnų ginčai..., p. 109, 110, 113, 172, 330.)

⁴² Faber, Jan, 1786 m. buvo tarėjas (CVIA, SA, 13874, l. 250); 1787 m.—
 tarėjas (13874, l. 514, 609); 1788 m.—suolininkas (13874, l. 696, 832); 1789 m.—tarėjas
 (13875, l. 5, 45, 104); 1790 m.—tarėjas (13875, l. 196); 1791 m.—tarėjas (13875,
 l. 298, 411); 1792 m.—teisėjas (13875, l. 538, 543); tarėjas (13875, l. 540); 1796 m.—
 tarėjas (13877, l. 58, 36, 46); 1798 m.—tarėjas (13877, l. 600).

⁴³ Dialektizmas; literatūrinėje kalboje — szperka, sperka. (J. Karłowicz.
 A. Kryński, W. Niedzwiedzki, Słownik języka polskiego, t. 6, str. 661.)

⁴⁴ Kozłowski, Szymon — 1785 m. buvo tarėjas (CVIA, SA, 13874, l. 121);
 1786 m.—tarėjas (13874, l. 250); 1787 m.—tarėjas (13874, l. 607); 1788 m.—burmistras
 (13874, l. 836), 1789 m.—burmistras (13875, l. 5, 104).

⁴⁵ Apolónski, Bartłomiej — 1785 m. buvo tarėjas (13874, l. 8, 15, 22,
 34, 36, 121); 1786 m.—tarėjas (13874, l. 250); 1788 m.—tarėjas (13874, l. 696);
 1789 m.—tarėjas (13875, l. 5, 104); 1790 m.—tarėjas (13875, l. 196); 1788 m.—tarėjas
 (13874, l. 832); 1792 m.—tarėjas (13875, l. 502); 1796 m.—tarėjas (13877, l. 26, 38,
 46, 58); 1798 m.—tarėjas (13877, l. 600).

- 60 Gospodyni Kurę warzy
Chcąc pokazać jak iest rada!
Ze Pan Burmistrz za Stół Siada.
Ztego iednak niekontenta
Iż podobał Jey Cielęta
- 65 Nasyciwszy Kaldun Spory
Trzeba Zayrzeć do Komory
Takich gości Zwykłe hasło
Syr, Miod, Krupa, świeże masło
My niemamy a wy macie
- 70 Wież do Kowna Chłopku bracie
Gdzie zaś Wiesniak przy Ubogi
Ztamtąd prędko Burmistrz wnogi
Przyjechawszy wszedł do chaty
Czemuż Chłopie niebogaty
- 75 Wódki Chłysnął po łbie piasnął
Wraz wychodząc Drzwiami trzasnął
Odwiedziwszy Dwiescie górą
Rzadko minął Chatkę którą.
Gdy Kozłowski zdrogi wrócił
- 80 Zastępcę swego Zasmucił
Krótco bawiąc w tey Kolei
Utracił Skutek nadziei
Awszakże zamało czasu
Przysporzył dosyc zapasu
- 85 Mówiemy w szczerosci Serca
Nie Sam tylko Essen Zdzierca —
Co na nim Polska Figura
W Sukni Bielgard ⁴⁶ pul Niemczura
Niekontent Włoscianskim Szmerem
- 90 Za swe poborstwo z Faberem
Wiele zrobili Zamętów
I fałszywych Remanentów
Wporządku zwyczajney Zmiany
Kałów ⁴⁷ Burmistrem Obrany
- 95 Bez Zenny wesoly, młody
Niezrobił Włoscianom Szkody
Prócz że mu wiejskie Urszulki
Nosily Kwiatki do łulki
Niemiał w mieszkaniu wygody
- 100 (: Pogadawszy otem wprzody :)
Koleją wiezlismy Kłody
Dom z nich piękny wybudował
Nam zapomoc podziękował
I Szarwarek odrachował —
- 105 Zmieszają Osnowę z Wątkiem
Żydowskim Chrzczeni Obrządkiem
Dobrowolski ⁴⁸, Krzyżanowski ⁴⁹

⁴⁶ Belgrad, Andrzej — 1785 m. buvo suolininkas (CVIA, SA, 13874, l. 37, 70, 156); 1786 m. — suolininkas (13874, l. 242, 250), 1787 m. — suolininkas (13874, l. 514); 1788 m. — tarėjas (13874, l. 832); 1792 m. — tarėjas (13875, l. 502); 1796 m. — tarėjas (13877, l. 36); 1798 m. — tarėjas (13877, l. 600).

⁴⁷ Kałów, Daniel — 1785 m. buvo suolininkas (CVIA, SA, 13874, l. 156); 1786 m. — suolininkas (13874, l. 250); 1787 m. — burmistras (13874, l. 522, 609); 1788 m. — burmistras (13874, l. 696); tarėjas, eks-burmistras (13874, l. 832, 836); 1791 m. — eks-burmistras (13875, l. 411), 1792 m. — burmistras (13875, l. 538); 1796 m. — burmistras (13877, l. 36); 1798 m. — burmistras (13877, l. 600).

⁴⁸ Dobrowolski, Jakub — 1786 m. buvo „gminny“ (13874, l. 250); 1790 m. — „gminny“, instigatorius [kaltintojas] (13875, l. 241); 1792 m. — instigatorius (13875, l. 540); 1798 m. — tarėjas (13877, l. 600).

⁴⁹ Krzyżanowski, Jan — 1785 m. — Kauno lantwajtis (13874, l. 91, 93, 121, 132); suolininkas (13874, l. 92); tarėjas (13874, l. 133); 1786 m. — tarėjas (13874, l. 250); 1787 m. — tarėjas (13874, l. 607, 609), 1788 m. — tarėjas (13874, l. 696, 832); 1790 m. — burmistras (13876, l. 196); 1791 m. — burmistras (13875, l. 298, 330); eks-burmistras (13875, l. 411); 1796 m. — eks-burmistras (13877, l. 36).

- Gdziekolwiek wpadną do Wioski
Skórki Lisie, Chłopskie płatki
- 110 Prosto wdziewa na łopatki
Kožuch nawet gdzie zobaczy
Ledwo tego niezahaczy
Ręcznik, płótno, Cwilich⁵⁰ Puchy
Te przekłete samoruchy⁵¹
- 115 Zabierają gwałtem z Chaty
Jak być może Chłop bogaty
Burmistrz Lantwoyt długolytki⁵²
Przyodziany codo nitki
Biedne biedne my Wiesniacy
- 120 Wszystko dajem znaszey pracy
Od tych Pokus broń nas Boże
Człek się ustrzedz niemoże
Psoty w Domach wyrabiają
Nam Kobiety podmaniają,
- 125 Jak Zarłoczne głodne Sępy
Rwą podbrzusia Cycy pępy,
Ztąd niejedna płacze, krzyczy,
Nosząc w sobie plód Zwodniczy —
I choć Dziewka Jadowiła
- 130 Molodzica iub Kobita
Zwawie sięgnie drapać oczy
Czyli w ustron gdzie wyboczy
Lecz kiedy ją trwoga dusi
Wszystko podiść y Znieść musi,
- 135 Bo Ci Sami co nas sądzą
Takie znami dziwy rządzą.
Adopieroz Ci Szarpacze
Pana Wóytą Posługacze
Grużdź, Sienkiewicz⁵³ i Rożycki
- 140 Nato Imie /: Woyt Chrapicki⁵⁴
Choć Człek słaby, chociaż ięczy
Bez litosci każdy dręczy
Napędzają straszą lożą,
Co chcą biorą sypią wiozą
- 145 Temu Gontow Cztery Kopy
Temu Swinkę lub dwa Skopy
Dziesięć Kurcząt iz Kokosza
Dać potrzeba gdy napłoszą
Zerwawszy się od Drabiny
- 150 Wart Karbuje na nas Winy
U Burmistrza wytknie palcem
Kto niejechał z Gęsim smalcem
Oprawnego więc Kabana
Wieść potrzeba y Barana
- 155 Wszystkich wspiera Chłopska nędza
Miod, Smietana, welna przędza.

⁵⁰ Senovės lenkų, o literatūroje kalba — cwelich, žr. J. Karłowicz., Słownik języka polskiego, t. 1, str. 256.

⁵¹ Retai vartojami — „automatas“, „kvailys“, žr. J. Karłowicz., Słownik... t. 6, str. 23.

⁵² Lantvaitis Kryžanauskas (CVIA, SA, 13874, l. 91, 93, 121, 132); plg.: „Kryžanauskas Ilgarietis“ (lietuviškas tekstas, 81 eilutė).

⁵³ Sienkiewicz, Józef — 1792 m. buvo girininkas (CVIA, SA, 13875, l. 540); teisėjas (13875, l. 543).

⁵⁴ Chrapicki, Józef — 1785 m. buvo burmistras (13874, l. 8, 19, 125, 133, 156); 1786 m. — burmistras (13874, l. 246); 1787 m. — vaitas (13874, l. 523, 607); 1788 m. — vaitas (13874, l. 696, 832); 1789 m. — vaitas (13875, l. 5); 1796 m. — vaitas (13877, l. 26, 58); 1798 m. — vaitas (13877, l. 600).

- Gdziesię, znimi Chłop rozliczy
Wziół Pan Burmistrz wziół Lesniczy
Biorą Jego Służebnicy
- 160 Budownicze przewoźnicy
Dać potrzeba bez Oporu
Kiszek Kielbas Kump do Woru
Krup y Grochu trzy przetaki
Gdy niewezmie dasię w Znaki
- 165 Chłopskie Zony Za mężami
Niosą Jayca Dziesiątkami
Burmistrzowom dla przysługi
Zeby niewziół w Skurę drugi
Jmość w tenczas wytarguje
- 170 Gdy Zastępstwo Obiecuje
Przenney mąki dwie Osminki⁵⁵
Słodu, Skurek na Patynki
Pięć Talarek,⁵⁶ masła Taszę
I Pęcaku⁵⁷ za swą łaskę.
- 175 Lnu Czystego w trzeciej doli
Tak Nas Włoscian miasto goli —
Piłuy Deski y Czesz Brusy
Wywoz Klody, składay w Stusy —
Niejedz ani Spiy wygodnie
- 180 Rob Każdemu przez tygodnie
w Brudzie w nędzy choc łeb skrobisz
Powinnosci nieodrobisz,
w nieprzeżytym ciągu pracy
Niedziw że ich klną Wiesniacy
- 185 Dwa Szostaki⁵⁸ Dzień roboty
Przenaymują krwawe poty
W Których Czoło ludzkie płynie
Wóyt i Burmistrz smiechem zbywa
Nieżał robić w Zimie w lecie
- 190 Ten Kto najął gdy nam przecie
Da posiłek Strawy wódki
Znając pracy naszey Skutki
Lecz Burmistrze oprócz Myta⁵⁹
Co pobrali za naymita
- 195 Swoje łaki kosic każą
darmo pod Lesnika strażą
Ani będzie Ciebie prosił
Zgrab y przywieź cos pokosił —
To nie Essen nie Chrapicki
- 200 Sławinski, Dekurna Kwicki
Oni Zmienia ten Rząd durny
przez pomierczy Sznur Dekurny
Co masz pola to zapłacisz
Napokłony nic niestracisz
- 205 Skączą z nami robić Dziwy
wtey ufnosci Chłop szczęśliwy
Mając Stały Sąd y Rządy
Pewien będzie swojej bądy⁶⁰
Dotąd z przykrych doswiadczenia

⁵⁵ Lietuviškas matas, 1/8 dalis lietuviškos staties, žr. J. Karłowicz..., Słownik..., t. 3, str. 893.

⁵⁶ Skritulys, iškirtas iš kokios nors medžiagos — „w talarki pokrajać“, čia, matyt, — „skórek na patynki (batukai) pięć talarek“. Zr. J. Karłowicz..., Słownik, t. 7, str. 13.

⁵⁷ Dialektizmas — nesumalti, bet išvalyti grūdai, žr. J. Karłowicz..., Słownik..., t. 4, str. 125.

⁵⁸ Szostak bity; literatūrinėje kalboje — szóstak — moneta lygi 6 sidabriniams arba 12 varinių skatikų, žr. J. Karłowicz..., Słownik..., t. 6, str. 649.

⁵⁹ Senovės lenkų — „mokestis“, žr. Słownik języka polskiego, PAN, t. 4, Warszawa, 1962, str. 943.

⁶⁰ Bonda (dialektizmas) 1. svetima žemė, kurioje leidžia sėti, 2. pinigai baudžiauninko uždirbti, žr. J. Karłowicz..., Słownik..., t. 1, str. 190.

- 210 Wiele było rozrzewnienia
Zdziertwo, Wymysł,— lzy wyciskał.
Ze niejeden Torbę zyskał.
Dzis otarłszy lzy zpowieki
Wzywamy Waszey Opieki—

KUPIDINAS¹ PIEMENŲ RŪBUOSE

- Kas galėtų tikėti, kad veidas² žmonystės³
Ir piemenų drabužiai paslėptų dievystės⁴?
Nežib' iš minios dievų didis dievas miškų—
Jogei⁵ yra didžiausias tarp didžių dangiškų,
- 5 Tankiai ištrauk' nuo Marsaus gelžį krauju rūkstantį
Ir žemės pagriautoją⁶ didįjį tridantį
Neptūnui ir viešpatį didį Jupiterą
Su amžiniais perkūnais tuoju daro gerą.
Nepažins tam veide, rūbuos Venera motina
- 10 Mane savo malonų sūnų Kupidiną.
Aš nuo anos prispaustas⁷ esmi greitai bėgti
Ir visados sergėtis ar visados rėkti,
Bet nor' kad mano iečiaus⁸ ir pačiumi manim⁹
Taip daryčiau, kaip ji geid' ir kaip užsimanė
- 15 Kokia moter's tuš[t] puiki¹⁰; attolint tur' valią
Mane iš tarpo dvarų, sostų ir karalių
Ir ten, kad padaryčiau visgalybę, geidi¹¹
Ir tik su broliais mažais ir tarnais būt leidi.
Tarpe miškų ir krūmų gena¹² man gyventi,
- 20 Ant krūčių netikėlių šarvus¹³ pamėginti.
Aš tai, kuris neesmi kūdikėliu mažu,
Norint aš turiu veidą¹⁴ vaikišką ir gražų,
Noriu aš pats savimi visados valdyti
Ir, kaip man pačiam mėgsta¹⁵, taip padaryti.
- 25 Man, ne jai burtų žvakė¹⁶ yra atiduota,
Man jos visagalystė yra dovanota,
Man yr'¹⁷ aukso kilpinis¹⁸— prigul', sakau tiesiai,—
Vienok reik' tankiai bėgti ir tankiai slėptis(i).
Galybės ji ant manęs neturi pavestos,
- 30 Bet jos maldos¹⁹ tur valdžią, motinos [dabostos?]²⁰
Gena man [prilenktūnė²¹] gražiausia miškuose

¹ Kupidonas (A. Girdenio išnašos pateikiamos atskira numeracija.)

² išvaizda.

³ žmogaus, žmogiška.

⁴ dievybę, dievą.

⁵ kadangi.

⁶ drebintoją (tiksliau: drebintuvą).

⁷ priverstas.

⁸ strėlėmis.

⁹ pačiu savimi (orig.: p a c i u m i m a n i).

¹⁰ tuščia ir išdidi (originale t neaiškus).

¹¹ gal geidė (orig.: gieydi)?

¹² draudžia, neleidžia.

¹³ ginklus.

¹⁴ žr. išn. 2.

¹⁵ patinka.

¹⁶ lenk. P o c h o d n i a „deglas“.

¹⁷ aš turiu.

¹⁸ lankas.

¹⁹ prašymai, maldavimai.

²⁰ Originale žodis neaiškus. Dabostos galėtų reikšti „įkyrios, įgrisusios“ (plg. lenk. k. n a t r ę t n e j M a t k i „įkyrios motinos“).

²¹ Neaiškus žodis (galėtų reikšti „maldautoja, prašytoja“).

Ir mažųjų giminių malonės namuose;
Seka ji paskui manęs, manęs ieškodama
Ir tam, kas mane rastų, duoti žadėdama

- 35 Ar didžiai saldžius bučius²², arba kokį daiktą
Dar geresnį atduotų ir tikrai priteiktų²³ —
Kaip ir aš²⁴ neturėčiau duot ką gerą mainu
Tam, kurs tylės, neišduos mane, kur aš einu:
Ar didžiai saldžius bučius, arba ką kitą geresnį,
- 40 Bet tikrai žinau mano bučius, kad mielesnį
Yra visad mergaitėms. Galiu meilę rasti
Ir aš, kurs esu meilė,— gal' meilę suprasti.
Dėl to ji tankiai mane dykai veizdi, ieško,
O daug' tyl' ir apreikšti²⁵ nenor' tarpe miško.
- 45 Bet, kad geriau(s) paslėpčiau, nerastų per ženklus,
Nudėjau²⁶ sparnus, ietis, kilpinį ir ginklus.
Vienok aš ne be šarvų esmi čia atbėgęs:
Yra tai mano žvakė, kuri rykšte regis
(Taip aš ją permainiau) — visa kvep', su knatu²⁷,
- 50 Dega, šviečia visados — liepsną nieks nemato.
Metinas²⁸ tas netur' aukso ašmenį matytą²⁹,
Vienok yra dieviška, danguj užgrūdyta —
Spaudžia meilė, kur sėdo³⁰. Aš noriu šiandienai
Su tuo daryti gilų pažeidžią³¹ tai vienai:
- 55 Į kietas krūtis nimfos iš visų baisiausios,
Kad' eina paskui sėbres³² Dianos gražiausios.
Nė sopulis Silvijos mažesnis nebūtų
(Tas yra vardas nimfos — kad ana nužūtų!³³),
Jog ir ta pati³⁴, kurią aš patsai padariau
- 60 Minkštoj širdy Amintos. Bus daugel metų jau,
Kad' ji buvo jaunaitė, anas taipogi jaunas,
Vaikštinėjo medžioti ir bėgioti šaunas.
O kad metinas mano ją įkirstų giliau(s),
Lauksiu, kol susimylimas paminkštysis³⁵ geriau(s),
- 65 Kur yr' aplinkui širdies, tą kietą šaltystę:
Apim'³⁶ smarkiai mergiška gėda, viežlyvystė³⁷.
Ir toj pačioj valaudoj, kada bus minkščiausia,
Mesiu metiną. Bengdams³⁸ darbą tų puikiausią
Pagal mano didelės dangiškos galybės,
- 70 Eisiu maišytis tarpe piemenų daugybės,
Did'³⁹ puikiai parėdytos, gražiai vainikuotos,
Šičion⁴⁰ gausiai surinktos, norint nebagotos;

²² pabučiavimus.

²³ gal priteigtų „įrodytų, įrodinėtų“ (?).

²⁴ tartum ir aš.

²⁵ išduoti, pasakyti.

²⁶ nusiėmiau.

²⁷ su dagtimi.

²⁸ (neol?) metamas daiktas (strėlė?).

²⁹ matomą.

³⁰ pataiko (interpretacija abejotina).

³¹ žaizdą.

³² drauges, palydoves.

³³ kad ji prasmegtų, pražūtų.

³⁴ Neaiški vieta. Matyt, vertėjas turi galvoje žaizdą.

³⁵ sumažės gailestis (?).

³⁶ orig. a b j e m (-žem. ėpjem „apima“).

³⁷ santūrumas, mandagumas.

³⁸ baigdamas.

³⁹ didžiai „labai“

⁴⁰ Orig. C i c i o n (-čičion).

- Kur dėl to šventos dienos⁴¹ draugystėj piemenų
 Kaip anų draugininkas⁴² maišaus tarpe minių,
 75 Ir toj vietoj, toj pačioj dirbu ištikimai.
 Kurie marinę akis⁴³, netur' regėjimo,
 Tie [menkai⁴⁴] išmanantys, kas meilė, šiandieną
 Nauju būdu dasižinos⁴⁵, o dar ne nuo vieno.
 Taip tegul eina, skubina ir greitai sugrįžta,
 80 Kada⁴⁶ matoma būtų mano čia dievystė,
 Pati sava⁴⁷ didystė⁴⁸ būtų parodyta.
 Ir ne tarpe šeimynos dėl manęs yr' vieta.
 Papūsiu viežlyvus pajautus⁴⁹ piemenėlių
 Į krūtis (pavadintų žmonių) netikėlių⁵⁰,
 85 Pasaldinsiu liežuvio⁵¹ jų didžia saldybe
 Skambėjimą, kad pažintų mano galybę.
 Aš visur esmi meilė ir visad ją gydžiu⁵² —
 Lygiai tarpe piemenų, kaip ir tarpe didžių,
 Ir nelygybę stovių⁵³ lyginu kaip mėgsta⁵⁴.
 90 Ir šita taipo yra didžiausia užmegzta
 Garbė mano ir prajovas⁵⁵ mano didelis —
 Palygint⁵⁶ su kitaroms muzikų dūdeles.
 O kad mano motina nenor' regėt mane girioj
 Ir nepažįst⁵⁷ to,— ne aš, bet ji akla yra.
 95 Aklų mane neteisiai visuotys⁵⁸ vadina —
 Jie patys aklūs⁵⁹ yra, kad to nepažino⁶⁰.

ISPAŽINIMAS SUNKYBĖS IR SKAUDŽIO¹ KENTIMO VALSCIAUS MIESTO KAUNO NUOG SAVO PONŲ

I

- Nauji ponai, naujas būdas —
 Bus bulmistro² pilvas kūdas.
 Loska³ dievo! Ne tu vienas
 Ponavosi, pon' Esenas.
 5 Tavo rundai⁴ stojo gerklėj:
 Neišlaikėm gerą arklį —
 Su maža pačtos⁵ dūdele
 Šimtą išvilkom kumelių.
 Pons Slavinskas, ponas Kvickas —

⁴¹ (čia) šventiškoje.

⁴² draugas.

⁴³ kurių akys užgesusios.

⁴⁴ Orig. m i s z k a y gali būti klaidingai perrašytas žodis m i n k a y.

⁴⁵ sužinos.

⁴⁶ kad.

⁴⁷ mano.

⁴⁸ didybė.

⁴⁹ įkvėpsiu kilnius jausmus.

⁵⁰ Lenk. tekste w g r u b y c h p i e r s i a c h „šiurkščiose krūtinėse“.

⁵¹ kalbos.

⁵² gydau.

⁵³ luomų (lenk. S t a n o w).

⁵⁴ žr. išn. 15.

⁵⁵ stebuklas.

⁵⁶ sulyginti, padaryti panašius.

⁵⁷ nesupranta, nepatiria.

⁵⁸ daugumas, žmonės (neol. iš lenk. p o s p ó ł s t w o „paprasti žmonės“).

⁵⁹ hipernorm. iš akli.

⁶⁰ nesuprato (žr. išn. 57).

¹ skaudaus.

² burmistro.

³ malonė.

⁴ valdžia, tvarka.

⁵ pašto.

- 10 Ne Esenas, ne Krapickas —
Su jais trečias — pons Dekurna —
Nedarys jie nieko durno ⁶.

Kožnas vienas išmintingas,
Kožnas vienas pinigingas,

- 15 Kožnas vienas neženotas,
Kožnas vienas daug bagotas ⁷.—
Nereik jiemi ⁸ mūsų gėrybės,
Neužmes jie mums kaltybės.
Po sumnene ⁹ ponai šitie —

- 20 Neturėsime falšaus ¹⁰ kvito ¹¹.
Loska dievo, ne tu vienas
Ponavosi, pon' Esenas.
Pone puikus, pati skūpa ¹² —
Abi šali skūra ¹³ lupa.

- 25 Giminietis bulmistrienės
Pons Faberas už pautienes ¹⁴
Išsiritęs ¹⁵ šitą česą —
Neklausysim kožno bieso:
Turim ponus, turim rundą,
30 Zinom tikrą darbų stundą ¹⁶.—
Jūs ponystės neyr' ¹⁷ galo:

Duodi, dirbi, moki — „malo“ ¹⁸.
Viens Kazlauskas tas beragis —
Ne plėšikas, ne melagis:
35 Sėnavojo ¹⁹ pagal dievą,
Kada kirtom jojo pievą.

Nor, ²⁰ nekaltas ²¹ mumis ²² nieko
Vienok ir jis ne be grieko:

Išvažiavęs anoj sykį ²³

- 40 Rundus Palonskui paliko.

Tas, atėjęs į seklyčią,
Prašinėjo: „Duok telyčią!“

Kolei vištą jam išverdi,
Žirnius peša pagal ²⁴ žardį.

- 45 „Greitai, chlope, duok arielkos ²⁵
Pilną stiklą iš butelkos;

Sviesto, midaus, kruopų, sūrių
Vežk į Kauną — aš neturiu“.

Gul' pridėta ir jo krūva.

- 50 Loska dievo — trumpai buvo.
Po teisybe ²⁶, ne tu vienas

⁶ blogo.

⁷ labai turtingas.

⁸ jiems.

⁹ sąžiningai.

¹⁰ suklastoto, neteisingo.

¹¹ Tekste žodis neaiškus. Čia jis atstatomas pagal lenk. kwit.

¹² šykšti.

¹³ kailį, odą.

¹⁴ kiaušinieneš.

¹⁵ iškritęs (plg. iš darbo?). Šio ketureilio mintis gana neaiški.

¹⁶ valandą.

¹⁷ nėra.

¹⁸ mažai.

¹⁹ globojo.

²⁰ nors.

²¹ neskolingas (nenusikaltęs?).

²² mums.

²³ aną sykį (parašyta neaiškiai).

²⁴ palei.

²⁵ degtinės.

²⁶ iš tikrųjų.

- Plėši mumis²⁷, pon' Esenas!
 Pas bagočius²⁸ per kolieją²⁹
 Važinėdamas su nodieja³⁰,
- 55 Neaplankė [naminyko?³¹:]
 Kur ubagas, tą paliko,
 Kas gyvena lauke, šile.—
 Visur gerklę prisipylė.
 Pilną čestį³² visur gavo —
- 60 Tris vežimus prilodavo³³.
 Nusistojo³⁴ bekūčiavęs³⁵,
 Kad Kazlauskas parvažiaavęs;
 Pasikrapštė į galvelę,
 Ba³⁶ nutrūko³⁷ jam karvelė.
- 65 Po teisybei, kožnas vienas
 Plėšė taip, kaip Esenas.
 Pusvokietis pons Belgardis,
 Su padūme prasiradęs³⁸,
 Pabarčėje³⁹ su Fæberu
- 70 Priklastavo tie per mierą⁴⁰.
 Pons Kalovas geras būtų —
 Neženotas, ieško rūtų
 Daržuose jaunų mergaičių
 [Vyt vainiką dėl ponaičio?⁴¹]
- 75 Puškia trobą išsistatė:
 Medžius vežėm visi [gratis⁴²]
 Dėkavojimą⁴³ kožnas gavo,
 Ir šarvarką⁴⁴ atrokavo⁴⁵.
- Visą teisybę suardęs,
 Dabravalskas [beižavardis??⁴⁶],
 Križanauskas ilgarietis,
 Iš mūsų procios⁴⁷ pasirėdęs,
 Po kamaras uostą⁴⁸ suka,
 Kolei randa krepšy pūką,
- 85 Čia skotertį⁴⁹ pakabytą,
 Galvariščią⁵⁰ vieną kitą,
 Sešianytę kur padžiautą,
 Kieno bus lapė nušauta —
 Beštukuojant⁵¹ neša, ima

²⁷ mus.

²⁸ turtininkus.

²⁹ keliu.

³⁰ viltimi.

³¹ Tekste žodis visai neaiškus.

³² dalį.

³³ prikrovė.

³⁴ liovėsi.

³⁵ kūčiauti „rinkti kūčią“ (čia ironiška perkeltine prasme).

³⁶ nes.

³⁷ užtrūko.

³⁸ prasigyvenęs iš seimelio (??).

³⁹ drauge, kartu.

⁴⁰ be saiko.

⁴¹ [skaitoma, bet nesuprantama eilutė.

⁴² Tekste lyg ir g r a t i e, bet toks žodis visai nesuprantamas. Lot. gratis „v e l t u i“
 čia visai tiktų.

⁴³ padėką.

⁴⁴ kelių tvarkymo prievolė.

⁴⁵ atskaičiavo.

⁴⁶ Visai nesuprantamas žodis.

⁴⁷ darbo, triūso.

⁴⁸ ūsą (transponaviinas kiek abejotinas: gal uosto?).

⁴⁹ staltiesę.

⁵⁰ skarelę.

⁵¹ juokaudamas (įsidėmėtina, kad padalyviai čia labai dažnai vartojami vietoj pus-
 dalyvių).

- 90 Ir pakuoja į vežimą.
Reik duot vislab⁵² ponevaliai⁵³ —
Baimėj esant gint negali⁵⁴
Kad užpuola lyg tas maras.
Kaip čia žmogus būsi geras?
- 95 Dieve, saugok tų pakusų⁵⁵
[Apkaniaki??⁵⁶] namus mūsų!
Papus, bambas čiupinėja
Ir vaikučius darinėja —
Merga, marti, moterėle,
- 100 Kelk per poną marškinėlę⁵⁷
Ir prabočyk⁵⁸ visus čiūdus⁵⁹.
Savi ponai laiko sūdus⁶⁰.
Ką paliepia pons Krapickas,
Gruzdžius, Sinkas ar Ražickas,
- 105 Nor žmogus miršta, vaitoja,
„Vežk dėl vaito!“ — neatstoja. —
Tam porelę viščiukėlių,
Tam kapelę skindelėlių⁶¹,
Tam avytę priaugusią,
- 110 Tam kiaulaitę išmitusią
Nusitraukia⁶² — būt pakartas⁶³! —
Gena, varo ponas Vartas.
Neparvežus riebią žąsį,
Greitai žmogus prasirasi⁶⁴;
- 115 Paršą papiovus, baroną⁶⁵,
Stuopą lipčiaus⁶⁶ ir smetono⁶⁷,
Svarą vilnos, tris uolektis
Nešk, bo⁶⁸ kožnas nor' prilakti.
Čia bulmistras, čia liesinčius⁶⁹ —
- 120 Kožnas sau ima gastinčius⁷⁰
Būdauničius⁷¹, pervažnykas⁷²
Ir bulmistro slūžaunykas⁷³
Staćią lupa gospadorių:
Kumpius, dešras kišk „do voru“⁷⁴,
- 125 Pilk dvejis⁷⁵ rėtelius žirnių,
Trečią — kruopų duok nuo girnių,
Kąpą kiaušinių pautienei —
Vežk gastinčiaus bulmistrienei.
Kviečių, salyklo ašminką⁷⁶

⁵² viską.

⁵³ nori ar nenori, prievarta.

⁵⁴ gint negali (?) „negali saugoti, neduoti“.

⁵⁵ nuo tų pagundų.

⁵⁶ Visai neaiškus (matyt, blogai parašytas) žodis.

⁵⁷ kelk marškinius dėl pono užgaidų (?).

⁵⁸ atleisk.

⁵⁹ keistenybes.

⁶⁰ teisia.

⁶¹ stogo dengiamųjų lentučių (gontų).

⁶² nusitempia, nusiveža.

⁶³ kad jį kas pakartų!

⁶⁴ pražūsi (?).

⁶⁵ aviną.

⁶⁶ liepų medaus.

⁶⁷ grietinės.

⁶⁸ nes.

⁶⁹ girininkas.

⁷⁰ vaišes.

⁷¹ statytojas.

⁷² vežikas.

⁷³ tarnas.

⁷⁴ lenk. do Woru „į maišą (wor)“.

⁷⁵ (čia) du.

⁷⁶ toks biralų matas (maždaug 1 cnt).

- 130 Ir skūrelę ant patinkų ⁷⁷,
 Penkias tolkas ⁷⁸, puodą sviesto
 Irgi grucės duok nuog piesto,
 Linų gražiausių trečią ⁷⁹ saują.—
 Taip, taip miestas valsčių raują.
- 135 Kirs' ⁸⁰ kalades, brūsus ⁸¹, dieles ⁸²,
 Dirb' visiems ⁸³ per nedėlias —
 Ne(a)tidirbi kunigystės ⁸⁴,
 Ne(a)tsikeiki tos ponystės.
 Mūs prakait[ai]s, savo juokais
- 140 Samdo dienas dviems šeštokais ⁸⁵.
 Te negaila ⁸⁶ — kur nueisim,
 Strovos ⁸⁷, arielkos turėsime,
 Ale bulmistras be dievo
 Dovanai varo piauť pievų.
- 145 Nuspiovė, nusigrėbė —
 Ješče ⁸⁸ jamį ⁸⁹ parnešt treba ⁹⁰.
- Pons Slavinskas, ponas Kvickas —
 Ne Esenas, ne Krapickas —
 Su jais trečias — pons Dekurna —
- 150 Nedarys jie nieko durno.
 Per tą maldą ⁹¹, kurią rašom,
 Žemai ⁹² loskos jūsų prašom.
 Ne vienas verkdams apjako ⁹³.
 Šaukiams ⁹⁴ prie jūsų apiako ⁹⁵.

II

- Aš, Lučinskas,— benderdarbis ⁹⁶.
 Ir mane kas gal pagarbys?
 Gero medžio pagamysiu,
 Statinė[l]ę ⁹⁷ padarysiu.
- 5 Pasidaręs noris ⁹⁸ vieną,
 Vaziuosiu četvergo ⁹⁹ dieną —
 Kaune pirks kupčius ¹⁰⁰ didžionis
 Aba ¹⁰¹ kitas koks miesčionis.
 Ką girdėsiu ar matysiu,

⁷⁷ batukams.

⁷⁸ sruogas (gijas).

⁷⁹ kas trečią.

⁸⁰ kirsi (2 asm.).

⁸¹ rąstus.

⁸² lentas.

⁸³ visiems.

⁸⁴ baudžiavos.

⁸⁵ už dieną moka du šeštokus (?).

⁸⁶ tegu nesigaili, nepavydi (?).

⁸⁷ valgio.

⁸⁸ dar.

⁸⁹ jam.

⁹⁰ reikia.

⁹¹ tą maldą, tuo prašymu.

⁹² nuolankiai.

⁹³ apako.

⁹⁴ šaukiamės.

⁹⁵ užtarimo, globos (kitose vietose apieka).

⁹⁶ kubilius, statinių dirbėjas (Fotografuotinį tekstą žr. šio tomo 266 p.)

⁹⁷ Tekste *l* ne visai aiškus.

⁹⁸ nors.

⁹⁹ ketvirtadienio.

¹⁰⁰ pirklys.

¹⁰¹ arba.

- 10 Jums sugrįžęs pasakysiu.
 Pėtnyčioje ¹⁰² Kaune buvo
 Nematoma ¹⁰³ ponų krūva:
 Eina, žengia viduj rinko ¹⁰⁴ —
 Ant rotušio ¹⁰⁵ susirinko.
- 15 Aš, Lučinskas, prastas būras,
 Irgi žentas mano Juras,
 Pas Abramą, aną žydą,
 Išsigėrę gorčių ¹⁰⁶ mido ¹⁰⁷,
 Turedami galvoj šumą ¹⁰⁸,
- 20 Gavomės tokio drąsumo —
 Nu, viens vieną prišnekėsim:
 „Eime — ir mes pažiūrėsime.“
 Trivaga ¹⁰⁹ paėmė Jurą:
 „Ei,— sako,— nulups mums skūrą
- 25 Liesnykas Kamarkos Kačauskas
 Ar tas velnias Sakalauskas“.
 Tuos gonkus ¹¹⁰, trepus ¹¹¹ priėję,
 Ja[uj] ¹¹² buvom sugrįžt norėję,
 Vienok užlipom podrauge ¹¹³,
- 30 Vienas vieną ¹¹⁴ pasidžiaugę
 Kas tai čiūdas ¹¹⁵, kas tai dyvas! —
 Nematysiu, kolei gyvas.
 Kiomini[s] ¹¹⁶ milas užtiestas.
 Tai, tai mūs ponystė, miestas!
- 35 Apsėdo tą ilgą stalą
 Aplink nuog galo į galą,
 Pastatė švenčiausią mūką ¹¹⁷
 Ir prie kryžiaus kankaliuką.
 Leistrus ¹¹⁸ čia, knygas padėjo.
- 40 Taigi vaitas užšnekėjo ¹¹⁹.
 Kaip išgirdo kalbą vaito,
 Juras iš baimės sukailo,
 Nor prakailais apsimaudę,
 Pagal pečiaus prisiglaudę,
- 45 Arti durų pasitraukim,
 Kolei pabaigos sulauksim.
 Jau bestovint mums nubodo ¹²⁰.
 Jie ten skaito, leistrus rodo,
 O daugiausia gumbiniškis
- 50 Motiejukas, lyg tas kiškis,
 Soka į popierius kartą,

¹⁰² penktadienį.

¹⁰³ neregėta.

¹⁰⁴ turgaus viduriu.

¹⁰⁵ į rotušę.

¹⁰⁶ toks skysčių ar biralų matas (beveik 3 l).

¹⁰⁷ midaus (?).

¹⁰⁸ įdukį, smagumą.

¹⁰⁹ nerimas.

¹¹⁰ verandą, priebutį.

¹¹¹ laiptus.

¹¹² Tekste parašyta J a m, bet tai, tur būt, korektūros klaida.

¹¹³ kartu.

¹¹⁴ vienas kitu.

¹¹⁵ stebuklas.

¹¹⁶ pirktinis (tekste galūnė neaiški).

¹¹⁷ krucifiksą.

¹¹⁸ sąrašus, popierius.

¹¹⁹ prabilo, prašneko.

¹²⁰ nusibodo.

Vėl po knygas ieško, varto,
Privadžioja ¹²¹, klausyt prašo,
Provas ¹²² skaito, sūdus ¹²³ rašo —

- 55 Drąsiai statos ¹²⁴ už teisybę.
Kokia tai dievo galvba
Kokia tai viešpatis apieka,
Kokia tai tėvui patieka ¹²⁵.
Gražiai rašto išsimoko ¹²⁶
- 60 Aukštai Pažėra pašoko.
Kur ten (mūs tėvas priėjo
A(r) nuog pasako ¹²⁷ girdėjo)
Buvęs karaliu koks Piasta,
Iš gimimo žmogus prastas,—
- 65 Į tuos ratus, ką jis darė
(Jo lygybė, mumi tarė) ¹²⁸
Paprato Fortūna ¹²⁹ mestis —
Ratu ridasi ¹³⁰ ščėstis ¹³¹
Kalbant mums pasakas šitas,
- 70 Užėjo ant mislios ¹³², ar kitas,
Ar tasai, ką pernai buvo,
Ščėstį čia savo pražuvo ¹³³?
Stai, girdim, bulmistriu stosis,
Kitiems ¹³⁴ nutrynė nosis
- 75 Kalovas, kuris buvo,—
Ir dabar ščėstis nežuvo.
Kokią ten padarė štuką? —
Suskambėjo kankaliuką.
Kai sujudo visi rėkti,
- 80 Mes norėjom lauka[n] bėgti.
Vėl nuštilo ¹³⁵. Stai naujiena:
Rotušėj tą pačią dieną
Prasidėjo mainas, turgus ¹³⁶.
(Dyvijosi mano Jurgus).
- 85 Nauji sūdžiai ¹³⁷ pastatyti ¹³⁸,
Seniai buvę — išrašyti ¹³⁹ —
Prastas žmogus nepažįsti,
Kurie juodi, kurie čysti ¹⁴⁰.
Dėl ko čia mainas stojosi? ¹⁴¹ —

¹²¹ įrodinėja.

¹²² bylas.

¹²³ nuosprendžius.

¹²⁴ stoja.

¹²⁵ paguoda, laimė.

¹²⁶ išmoko, išsimokė.

¹²⁷ iš pasakojimų.

¹²⁸ Neaiški eilutė.

¹²⁹ laimė.

¹³⁰ ritasi.

¹³¹ laimė.

¹³² atėjo, šovė į galvą (gal mislies?)

¹³³ prarado.

¹³⁴ kitiems.

¹³⁵ nutilo.

¹³⁶ pasikeitimai, sąmyšis.

¹³⁷ teisėjai.

¹³⁸ paskirti.

¹³⁹ atleisti.

¹⁴⁰ švarūs.

¹⁴¹ prasidėjo, kilo.

- 90 Visi lygūs, man rodosi.
Vienam rodo tą pričynę,¹⁴²
Kam, sako, dengė plikinę¹⁴³
[Nors su svetimu nešė plauku,
Bet žymu, kas galva lauko??¹⁴⁴]
- 95 Kitam pritarė paminklą¹⁴⁵.
Nepažįsta provos¹⁴⁶ tinklo —
Daugel šneka, visus peikia,
O nežino, ko jam reikia.
Trečias — kol¹⁴⁷ rašto nemoka
- 100 Ir nenuima šlafroko.
Sunku ant rotušio eiti —
Senam veli¹⁴⁸ atsilsėti.
Ketvirtas dėl daktarystės
Negali laikyt sūdystės:
- 105 Didelę turi akvatą¹⁴⁹
Ratavot¹⁵⁰ žmonių sveikatą.
Penktas — kudlius girbinuotas.
Jam primetė¹⁵¹: sukti mokąs.
Cia tušti¹⁵² tokia pričynė,
- 110 Lyg ano dengta plikinė.
Tikras mainas padarytas:
Pernai vienas, šįmet kitas —
Prastas žmogus nepažįsti,
Kurie juodi, kurie čysti.
- 115 Vieni stojo, klaupo¹⁵³ kiti —
Motiejukas vėl skaityti.
Kokias prysiegas¹⁵⁴ pr[a] dėjo!
O tuočės¹⁵⁵ visi tylėjo,
Tik jo paskui¹⁵⁶ tie kalbėjo.
- 120 Naujokaičiai¹⁵⁷, išmainyti¹⁵⁸
Šiandien sūdžiai pastatyti
Pirštus iškėlė, kitus sugniaužė,
O išmesti dantis graužia.
Aš, matant¹⁵⁹ poną Danėlą,
- 125 Savo pirštus buvau iškėlę(s).
„Štai,— sako,— siekia¹⁶⁰ prastokai¹⁶¹“.—
Ir iš to stojosi¹⁶² juokai.
Grįžta visi. Juras grįžta.
Kieno jam koja pakišta¹⁶³:

¹⁴² priežastis, priekabė.

¹⁴³ plikę.

¹⁴⁴ Visai neaiškus pasakymas. Gal prieš žodį *lauko* praleistas prielinksnis *iš*.

¹⁴⁵ Eilutės reikšmė neaiški.

¹⁴⁶ teismo, teisės.

¹⁴⁷ kad, kadangi (kol' = *lk. kodėl*).

¹⁴⁸ geriau.

¹⁴⁹ norą.

¹⁵⁰ gelbėti.

¹⁵¹ prikišo.

¹⁵² tuščia, menka.

¹⁵³ klupo, atsiklaupė.

¹⁵⁴ kažkokias priesaikas.

¹⁵⁵ tuo tarpu, tuo metu.

¹⁵⁶ paskui jį.

¹⁵⁷ naujutėliai.

¹⁵⁸ pakeisti.

¹⁵⁹ matydamas.

¹⁶⁰ daro priesaiką.

¹⁶¹ prasciokai (?).

¹⁶² kilo.

¹⁶³ kažkas jam pakišo koją.

- 130 Puolė per trepus beeinąs
 Ir sunkiai numušo ¹⁶⁴ strėnas.
 Na, tai barišius ¹⁶⁵ sugėrę,
 „Vivat, vivat miesto kiera ¹⁶⁶! —
 Visi šaukė.— Garbės pilna
- 135 Burmistrystė nesmertelna ¹⁶⁷!“
 Ir mes šaukėm išeidami,
 Visa širdžia garbindami.
 Pons Kalovas geras buvo —
 Ir dabar ščėsties nežuvo ¹⁶⁸.
- 140 Aš jam, kaip džiaugsma turėjan.
 Parvežt volą prižadėjau.
 Kampe sėdint ¹⁶⁹, nežinosi,
 Ką ant svieto bedėjosi ¹⁷⁰ —
 Aš, kaip mieste pasėdėjau.
- 145 Daugi jums ¹⁷¹ prišnekėjau.

¹⁶⁴ smarkiai susitrenkė.

¹⁶⁵ magaryčias.

¹⁶⁶ globėjas (?)

¹⁶⁷ nemirtinga.

¹⁶⁸ neprarado.

¹⁶⁹ sėdėdamas.

¹⁷⁰ kas pasaulyje dedasi.

¹⁷¹ jums.

Kupidynas

has galitum tykuty. kad Wryas Lomonosow

Icha jf' Paskij manis, manis ichuomas
 So tam kas mani saulum - Loti Ladidamas -
 e to dydy valdies buius - Ocha koki Doughta
 Kas givom adulum - So krasay prilykai -
 Kas is au, veluricau Daut - ka, givom mayom
 Sam kas liliu, in iadum manis, kur au yom -
 et valdies buius. Ocha ky kiti givom
 Det kraso linan manis buius kad milom -
 fra uysai meroayicoms Gal meyle nasy
 et au kas au meyle. Gal meyle eynasty
 Dille jf' mukij manis Dikay uynia izko -
 O Daut lit. is apmyksti ne uor tarpe mysa -
 Det kad givom veluricau, e krasu par dautu -
 e Dautu spaciou Jokes. Kapsini is Ginkles -
 Uynay, adu ne be vramu. Emi fu adhigiu
 Ira tay mana luati kas kiti Rigis -
 'Koy au, jf' pama pama uynay kraso u krasu
 Doga kiti uynay - Doga nicks ne mali -
 Ustomas kas uynay. Dikta adumoni matika
 Ustomas. Ira Dikay kiti Dikay uynay
 spaciou meyle kas kiti au uynay Dikomas
 So Doga. Dauti gila Dikoma tay linan
 (I kiti kiti) e Dikoma is. uynay kraso
 kad uynay paskay Dikay Dikomas kraso
 e. Dikoma Dikomas matikay uynay -
 (Ira im uynay Dikoma) kad ana uynay -
 Doga is krasu krasu au paskay paskay
 Ustomas Dikoma Dikomas Dikoma Dikoma
 Kad jf' buwa Dikoma. Uynay krasu Dikoma
 Ustomas Dikoma Dikoma jf' Dikoma Dikoma
 Ustomas kad Dikoma Dikoma Dikoma Dikoma
 kas jf' aplinka Dikoma Dikoma Dikoma
 Ustomas Dikoma Dikoma Dikoma Dikoma
 So to paskay Dikoma Dikoma Dikoma Dikoma
 Ustomas Dikoma Dikoma Dikoma Dikoma
 Dikoma Dikoma Dikoma Dikoma Dikoma

Ustiu maystis lajle pimeniu dauqibis -
Qd puyte paridit - graiy Wajnikotus
ficion gaudy iurindlus. Norut ne bagatid -
Kur diat to Uuontos dienos draugide. Pimenius
Kapp amu. Drauginikas maystaus lajle mieuu
Ie ky uirloy Jey pacy. Dyobiu Ieliktina
iury marui Adis. Miter uqisima -
Ij omistay istmanuntis kad mayte. Sindina
e Kappi bidei dastimos. edas lousu uirina -
Lajp tequt eyna skubiu - Je groyty sugryste
Kala makuma butum. mana fje. Diuuntis -
Pati saua didistie. Pustion paridita
Je ne lajre. Iyymisus. Ial manes in uita
Pamiriu uiristius propaulus pimeniutis -
Ikrutis. Paudontu Lomiuu. e uelykulu -
Paudontu Lomiuu. Je dade sadiba
Skambima. Kad staintum. mana galibe -
e tye uysus omi mayte. Je uirind fje. Ie in
Lajp Kapp. Pimeniu. Kapp ielam. Didzu
Je melagibe. Itoiu Lajp Kapp. Iuristia -
Je uita. Kappi in Dydianu. uemokta
Jastu manas. Je poyowas. mana didelis
Paligint su fyparoms miziku. Didelis
O kad motinas menur nejet mari Goro
Je ne parimst te. e te as. - bet fje. Ie in
e lita. mui in lajre uiristius uirina
Je patis antus ira. Kad te ne parina -

M

Supracymmas Punkibis ischaudio kintimo
(Walerianus ellivolo kicimo nag sauo Ponu)

Ł Suij. Ponay, nuujas budas
Dus Bulmistro jilwas kudus
Łuska Diiwo 'nie tu uienas
Łonawosi Pon Ephenas-

Łauo kumday stojo qastli
Łie islaykim giata arzi
Łu maib Paustu dudialu
Łimto isruithom kumialu

Łons Flawinstas, Łonas kiuskas
Łie Ephenas, nie kimpickas
Łusky karias Łons Dekurnas
Łie caru se mika durma-

Łozinas uienas Łermintingas
Łozinas uienas Łimzingas
Łozinas uienas Łizianokas
Łozinas uienas Łaug bagotus
Łeraga Łoni maou ġierigłis
Łeruzimn Łe munn kullikis
Łotammienas Łony uryti
Łie luvicem jalsaus kuitis
Łuska Diiwo nte tu uienas
Łonawosi Pon Ephenas
Łauy Łuykus Łati Skupa
Łoti Łati Skura Łupa-

Łimmielis Bulmistrienis
Łons Łabenas u Łautienas
Łiristias zita cizus
Łicklaupisim Łoznas bivas

Łurims Łonus Łurim Łurisa
Łinom Łikra Łarba Łlunda
Łus jomisties, me is gato
Łod. Diti moki. Łiata-

Wieno Karbaiskas, Jaso birniai
Nie pleszkyas me mialagis
Stienaidoje pagal Vindon
Kasa kishin, Joso pirus-
i Vor nichakus, miumis miko-
Wienog ir Ji mibe oriko.
Juwariamis anei iikio
Rusdew Palonskuy paliko
i as atijas in Siskilicia
Pracymijes sor Siskilicia
Kety, Wita jam i mianai
Irmus piasas pagal Zarai
Gyrtay Klyse, Dzy amithos
Pitina shita iiz Butelkos.

Suisto, allidaw, krojus Juru
Wesoz in Kausa, as nielun
Jut prideta in Jo Kruwa
Lanka Wiuwa kumrag, buwa
Potyubia, miltu Wionai
Pleszi miumis in Ofenas,
Jas Wapperius in Kolya
Wazimbidams iu mudijs
Iru ablangies, i Kauniko
Kus Wbagad sa Paliko
Iure gishiana, Lauksis Szylis
Widus giaszta pnyssjile
Pitna spiaszti widus gawos
Iris wozimnu pnyludawo
Kusisypso bi Kurzianias
Kad Karbaiskas parwarianias
Pasira walia in galiala
Da nlebruko Jach Karuiala
Potyubrey Reimas Wionas
Pleszi Kypu, Kapp Ofenas.
Pus Wokielis Pons Potyubis
Iu Padumias Prasyradis
Pabaryje su Jachon
Pryklawaus bi per mion

Pons Katalinas Juras bute
Nikolaitas Jukta Rute
Darys, jaunu eltingayciu
Urti waynita dal Ponaiziu
Punka troba isitatis
Miedrius uziatim uisi grabi
Dingauvima kinas gaus
Is Panwaska atogaus.

Wisa kysitia Juardis
Labratukas Dinga Wardis
krytanauskas Stapanis
Jura minu procius pafinidis
Pohamagas uvesta Juka
ketey, randa krapci jukas,
jie skoterti Pakabita
Gatwanizaua Wima kita
Jusimikias kur padrauka
kiino bus Lajua Nufauta
Wie stulokant niara ima
Is jukaja in uziatima.
Ryk dot uistab po miewali
Raymuc asant gint negali
kad usipeta lig tai marnas
keyp die Amogus bisi giasas
Diuin sangos, ti Pakkua
Abgawayka namus masu.

Papuc Rambas ciuaminnia
Is wackuicis carimija
Uliuga, marti, Motiela
niaty, per Pono eltarotimela
Is prabozin Jukus iukius
i dui Ponaiz kagau Jukus

ra palipie Pons krapukas
Gruodius Vinkas in Raryskas
Ner Amogus mirata waytoja
Urti, dal Wayto miewschpa
Jaru juriata Wizerinkela

Kuusi piasuua' mufi gristia
Jesuro: Semigiasuua' tvebas.

Pons Hauis shas Poma: Kuusikos
Pur Jinas, mi Kuusikas.
Su Jys trauia: Pons Dekuma:
Pis dary J mika Duuna:
Per ta mada kuusis vassom
Loomy lophus pusu piasom
Kruusikas Kuusidams abjato
Kruusidams pite Jusu apuiko

etox: Kuusidams Pioner: Darts
Et mania: kas gal pagasbis
Pioner: Pioner: Pioner:
Kruusidams piasom.

Pioner: Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:

Kruusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:

etox: Kuusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:

Kruusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:

etox: Kuusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:
Kruusidams Pioner: Pioner:

Sur gimimo Amogus prastau
 In tos Ratus ka is daries
 Is ligibia mumi laris;
 Pasmato Garluna mirdis,
 Rati ridani varintis
 Raltant mums prantkar vitas
 Utrojo ant mirdos in kilas,
 elsturay ka piarnay buva
 Sumpsi ole dave praimua
 Sily girdim Palmistiu stesio
 Kitiomi mubimia Nois
 Kalowas kunys buva
 In dabar, Sieristis miziuva
 Kokia lian pradare statuka
 Suvantbris Kantabika
 Key dyfudo wisi mati
 Uliaw monijom Lauka brekti
 Uid mirdito Sily i Raigona
 Rotuoni supacia Diona
 Prasidejo ellaymas Surque
 Suviasi muna Surque
 i Vauis sudias Kostattli
 Stonig buvia israviti
 Prastas Amogus meparisti
 Kuri jori Kuri exyli
 Polhe exi ellaymas stjoni
 Uisi leque illan ridgi
 Urimam tado karpuzimia
 Ham dako domas plikimia
 Nor va durakima miazis plankas
 Dirit Simus kas galwa Lauka
 Kitam putane pamiukta
 i Sijpazista prauos stynata
 Wangit exniako Uovus pykta
 Om dyuo ko jam rykie...

Enaizai kol Rastu mienoka
Ir mienimas salafoka
dunxu ant Rastuio rylie
vianam wialu auduipie
kūbiarstas Vėd Quatarystiu
Virgati taykit sudistis
Kūdiela tūri ešawata
Aatawet Lmoriai kurykoka
Pientai kūdlus gėrbiniar
Jam pirmielis sūlatimokas
Sūi luati tohia pirmia
Sūi asia dentka. Nikiuia
Sūi kas ellaymas padaritas
Piarney Wrenau elimiat kitas
Pastai Amogus nūparysti
kurie sūdi kurie rysti
Wreni stopo x tango kit
ellatijukas uiel skystiti
reliar pnyregas priedijo
Oto rini uisū klijas
Sūi so pastuy sūi kalliyo
Vayokayūy Sūimaymit
elindim eludūy pastutiti
Pirstas isditiela kitas augniauzia
Oštemepi 2 antūi grauzia
elūi Malant Pona Danila
Lauwo Pirstas buwan isditiela
Sūtiy Vako / Sūikia Pirstokay
Ir irto stopo Sūtiy -
Gryzta Wisa - Juras Gryzta
Kūno jam kija prakista
Pole per Sūmpus bregmas
Ir Sūmūy mūmudra skaymas
Nia kija Darsiūm elugėras

Wiwat Wiwat eliepo kura
 Wier bauka, garbis pitna
 Burmistriszi nicmierteta,
 Ir mias draugiem iwdami
 Wiemo dieris garbindami,
 Pons kalowas gharas buwo
 Ir dabar stierielis mizuwat
 Atz jam kauri Oxiaasma kuryau
 Paruist wota pazadijau
 Kampie didmt mii nesi
 Ka ant durtu bi dijsi
 etez kauri eliepo jaididjau
 Dangi tumis pryzmiskijau —

НЕИЗВЕСТНАЯ РУКОПИСЬ НАЧАЛА XIX ВЕКА НА ЛИТОВСКОМ И ПОЛЬСКОМ ЯЗЫКАХ

А. КАУПУЖ

Резюме

В рукописном отделении Государственной публичной библиотеки Украинской ССР в Киеве хранится рукопись начала XIX века, написанная по-итальянски, по-литовски и по-польски. Это тетрадь размером 40 см.×25 см., состоящая из шести пронумерованных листов. Водяной знак на бумаге — 1808 год, в заглавии к одному из стихотворений указан 1810 год.

В тетради — написанные одним почерком — находятся следующие тексты:

1. Полный текст пролога к драме Торкватто Тассо «Аминта» на итальянском языке.

2. Заглавие к литовскому и польскому переводам этого пролога, свидетельствующее, что переводы были выполнены Ю. Гедройцем.

3. Литовский стихотворный перевод пролога.

4. Польский подстрочный перевод пролога.

5. Сатирическое стихотворение неизвестного автора на литовском языке — памфлет на чиновников каунасского магистрата конца XVIII века и остро-обличительное описание угнетения крестьян.

6. Стихотворение неизвестного автора на польском языке на ту же тему, но более пространное (210 строк).

7. Стихотворение неизвестного автора на литовском языке, сатирически изображающее выборы каунасского бурмистра.

Перевод из Тассо подтверждает высказанную Р. Полляком мысль о большом значении в начале XIX века Вильнюса, как одного из главных центров знакомства с итальянской культурой (см. Roman Pol-lak, Tasso w Polsce, Kwartalnik neofilologiczny, rocznik II, zeszyt 1—4, Warszawa, 1955, str. 22).

На основании книг каунасского магистрата за 1788—1798 гг. можно отнести к этому периоду события, описываемые в сатирических стихотворениях, а также указать время их написания: 1791—92 годы (первое стихотворение) и 1798 год (второе стихотворение).

Оба стихотворения являются интересным историческим документом, а также свидетельствуют о литературных склонностях и мастерстве автора или авторов (установить авторство ни одного из стихотворений нам не удалось).

В связи с малочисленностью в польской мещанской литературе сатирических произведений на крестьянскую тему, публикуемая жалоба каунасских крестьян представляет собой литературный документ, становящийся в один ряд с более ранними публикациями крестьянских «плачей»:

1. Lament chłopski na pany, wyd. J. Kallenbach, Lwów, 1910.

2. I. Nowak-Dłużewski, Satyra polityczna sejmu czteroletniego, Kraków, 1933, str. 177 („Chłop polski“).

3. M. Piszczkowski, Obrońcy chłopów w literaturze polskiej, cz. I, Kraków, 1943, str. 26 („Lament chłopski“).

Тот факт, что неизвестный переписчик начала XIX века взял на себя труд собрать и переписать литовские стихотворения и литовский перевод из Тассо, свидетельствует о широком движении в начале XIX века среди литовцев по сбору и распространению литовских рукописей.

NIEZNANY POLSKO-LITEWSKI RĘKOPIS Z POZĄTKU XIX WIEKU

A. KAUPUZ

R é s u m e

W dziale rękopisów Państwowej Publicznej Biblioteki Ukraińskiej SRR w Kijowie przechowuje się rękopis z początku XIX wieku napisany po włosku, po litewsku i po polsku. Rękopis ma postać zeszytu (o wymiarach 40 cm×25 cm), zawierającego sześć numerowanych kart. Znak wodny na papierze — 1808 rok, w tytule do jednego z wierszy wskazany jest rok 1810.

W zeszycie znajdują się następujące teksty przepisane jednym charakterem:

1. Prolog do dramatu Tassa „Aminta“ w języku włoskim.

2. Tytuł litewskiego i polskiego tłumaczenia tego prologu, świadczący, że przekładu dokonał I. Giedrojc.

3. Litewskie wierszowane tłumaczenie prologu.
4. Polski dosłowny przekład prologu.
5. Satyryczny wiersz nieznanego autora w języku litewskim.
6. Satyryczny wiersz nieznanego autora w języku polskim.
7. Wiersz nieznanego autora w języku litewskim z polską ekspozycją, zawierający satyryczny opis wyborów kowieńskiego burmistrza.

Przekład prologu „Aminty” Tassa jest jeszcze jednym dowodem myśli R. Pollaka o znaczeniu Wilna początku XIX wieku jako jednego z najpoważniejszych ówczesnych centrów, popularyzujących kulturę włoską. Propagatorami literatury włoskiej byli profesorowie uniwersytetu E. Słowacki, L. Borowski, L. Capelli. (R. Pollak, Tasso w Polsce, *Kwartalnik neofilologiczny*, rocznik 11, zeszyt 1—4, Warszawa, 1955, str. 22.)

Obydwa wiersze satyryczne są ciekawym dokumentem historycznym obrazującym stosunki w magistracie kowieńskim w końcu XVIII wieku. Pierwszy wiersz zawiera napisaną w imieniu chłopów skargę na ucisk ze strony kolejnych burmistrzów kowieńskich i ich „posługaczy”, skierowaną do sejmu czteroletniego. Jest to satyryczny i zjadliwy pamflet na burmistrzów, wójta oraz innych urzędników. W drugim wierszu autor podaje satyryczny opis wyborów kowieńskiego burmistrza.

Ustaleniu czasu napisania utworów sprzyja ich treść oraz wymienione w nich postaci. Osoby występujące w wierszach są postaciami autentycznymi. W księgach magistratu kowieńskiego z końca XVIII wieku znajdujemy o nich niejednokrotnie wzmianki.

Można wysnuć wielce prawdopodobny wniosek, że pierwszy wiersz powstał w latach 1791—1792, drugi zaś koło roku 1798.

Obydwa wiersze świadczą o literackim uzdolnieniu nieznanego autora czy też autorów.

W polskiej literaturze plebejsko-mieszczańskiej dotychczas znane są trzy wierszowane utwory o tematyce chłopskiej, do nich należą:

1. „Lament chłopski na pany” (wyd. J. Kallenbach, Lwów, 1910).
2. „Chłop polski” (I. Nowak-Dłużewski, *Satyra polityczna sejmu czteroletniego*, Kraków, 1933, str. 177).
3. „Lament chłopski” (M. Piszczkowski, *Obrońcy chłopów w literaturze polskiej*, część I, Kraków, 1948, str. 26.). Pierwszy z publikowanych utworów uzupełnia ten szereg.

Nieznany właściciel litewskiego rękopisu był niewątpliwie wielkim miłośnikiem swego ojszystego języka. Świadczy o tym pietyzm, z jakim zgrupował i przepisał te wszystkie utwory. Świadczy to również o dążeniu Litwinów na początku XIX wieku ku zbieraniu utworów napisanych w języku ojczystym.